

Werkzame elementen in sport- en beweeginterventies voor jeugd met een lage SES

Noor Willemsen

Stagerapport

Registration number:
940317 959 100

MSc Communication, Health and Life Sciences

Wageningen University

kenniscentrum sport

Horapark 4 | Postbus 643 | info@kenniscentrumsport.nl | T 0318 - 490 900 | BTW: NL808489835B01 | IBAN: NL92 RABO 0146 5994 46
6717 LZ Ede | 6710 BP Ede | www.kenniscentrumsport.nl | F 0318 - 490 995 | KvK: 09104605 | BIC: RABO NL2U
Nederland | Nederland

Noor Willemsen
940317-959-100
MSc Communication, Health and Life Sciences
Specialisatie Health & Society
noor.willemsen@wur.nl
noor.willemsen@kcsport.nl

Supervisor
Dr. Ir. M.A.E. Wagemakers

Examinator
Prof. Dr. M. Koelen

Internship Health & Society HSO-70324
Januari, 2018
Wageningen University and Research Centre

Samenvatting

In Nederland wordt een groot aantal sport- en beweeginterventies ontwikkeld en/of ingezet om de doelgroep jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES (sociaal economische status) wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen. Echter onbekend is welke elementen deze interventies succesvol maakt bij de doelgroep. Kennis van deze werkzame elementen kan praktijk professionals ondersteunen in het toepassen en aanpassen van erkende sport- en beweeginterventies, specifiek gericht op het binden en behouden van de doelgroep jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken. De hoofdvragen van dit onderzoek zijn daarom als volgt:

1. Wat zijn de werkzame elementen voor interventies die zich richten op het binden en behouden van jeugd (4-12 jaar), wonende in lage SES wijken, bij sport en bewegen?
2. Wat zijn toegepaste strategieën die interventie eigenaren kunnen toepassen om in te zetten op werkzame elementen zodat jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, kunnen worden verbonden en behouden bij sport- en beweeginterventies?

Dit kwalitatieve onderzoek bestaat uit drie stappen: een literatuuronderzoek, een analyse van de werkbladen van sport- en beweeginterventies en de toetsing van bevindingen aan de praktijk. Onderstaand figuur geeft het verloop en de resultaten van de drie stappen weer.

Figuur: verloop en resultaten van de verschillende stappen van het onderzoek.

Op basis van literatuur en werkbladen van sport- en beweeginterventies werden 5 categorieën en 20 onderliggende werkzame elementen geïdentificeerd. Voorbeelden van categorieën zijn ‘persoonlijke omgeving’, ‘sociale omgeving’ en ‘behouden’. Voorbeelden van werkzame elementen zijn ‘(taak)klimaat’, ‘motivatie’, ‘toegankelijkheid’ en ‘fysieke omgeving’. Deze werkzame elementen zijn getoetst aan de praktijk d.m.v. interviews met interventie eigenaren. Interventie eigenaren bleken werkzame elementen die onder de categorieën ‘sociale omgeving’ en ‘maatwerk’ hingen het meest essentieel te vinden om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies. Binnen deze categorieën werden meerdere werkzame elementen zoals ‘relatie trainer - jeugd’, ‘fysieke omgeving’, ‘toegankelijkheid’ en ‘type sport/aanbod’ benoemd als essentieel.

Naast de elementen zijn ook toegepaste strategieën geïdentificeerd om in te zetten op de werkzame elementen. Deze strategieën werden geïdentificeerd uit de werkbladen van sport- en beweeginterventies en werden getoetst aan de praktijk. Een voorbeeld van een strategie die interventie eigenaren essentieel vonden om op het werkzame element 'relatie trainer - jeugd' in te zetten was 'bouw een vertrouwensrelatie op met de doelgroep, deze relatie moet gebaseerd zijn op affiniteit en begrip voor de doelgroep'. Inzet van deze strategieën bevordert het binden en behouden van jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, bij sport- en beweeginterventies.

Opvallend is dat er onderscheid gemaakt kan worden tussen algemene- en specifieke werkzame elementen. Elementen zoals 'autonomie en invloed van de doelgroep' en 'self-efficacy' bleken essentieel voor alle interventies gericht op gedragsverandering. Andere werkzame elementen zoals 'ouderbetrokkenheid' en 'kosten' zijn essentieel voor de specifieke doelgroep en context. Ook opvallend was dat verschillende werkzame elementen door interventie eigenaren altijd in combinatie genoemd werden (vb. relatie trainer – jeugd en (taak)klimaat). Deze werkzame elementen kunnen in praktijk niet los van elkaar gezien worden. Deze bevindingen dragen bij aan het ondersteunen van praktijk professionals in het toepassen en aanpassen van erkende sport- en beweeginterventies voor jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken.

Inhoudsopgave

Samenvatting 3
Inhoudsopgave 5
1. Introductie 7
1.1 Lage SES 7
1.2 Sportparticipatie onder lage SES 8
1.3 Interventies 9
1.3.1 'Binden en behouden van jeugd bij sport en beweging' als doel 9
1.3.2 Interventies gericht op de leeftijdscategorie 4-12 jaar 10
1.4 Werkzame elementen 11
1.5 Doel 11
1.6 Onderzoeksvragen 12
2. Methode 13
2.1 inleiding 13
2.2 Literatuuronderzoek 13
2.2.1 Concepten en zoekstrategie 13
2.2.2 Studie selectie 15
2.2.3 Data analyse 17
2.3 Interventies 18
2.3.1 Selectie interventies 18
2.3.2 Analyse interventies 21
2.4 Integratie van literatuur en interventies 22
2.5 Praktijk 22
2.5.1 Selectie en karakteristieken van de interventie eigenaren. 22
2.5.2 Procedure 23
2.5.3 Data analyse 24
3. Resultaten 26
3.1 Resultaten Literatuuronderzoek 26
3.2 Resultaten werkzame elementen 34
3.3 Strategieën werkzame elementen 38
3.4 Toetsing praktijk 49
3.4.1 Herkenning werkzame elementen 49
3.4.2 Niet essentiële werkzame elementen 49

3.4.3 Toepassing werkzame elementen 50
3.4.4 Prioritering werkzame elementen en strategieën 51
4. Discussie 56
4.1 Werkzame elementen en strategieën 56
4.2 Reflectie op bevindingen 58
4.3 Sterke punten en beperkingen 61
4.4 Aanbevelingen 63
5. Conclusie 65
Referenties 66
Appendix A Bronnen werkzame elementen + codeboom analyse 69
Appendix B Volledig overzicht interventies 73
Appendix C Inzet interventies op verschillende elementen 83

1. Introductie

In Nederland wordt een groot aantal sport- en beweeginterventies ontwikkeld en/of ingezet om de doelgroep jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES (sociaal economische status) wijken, te binden en behouden bij sport en bewegen. Kenniscentrum Sport wil beter begrijpen wat de gemeenschappelijke werkzame elementen zijn in deze interventies. Wat maakt dat een aanpak wel of niet succesvol is bij deze doelgroep? Welke algemene conclusies en aanbevelingen kunnen we daar uithalen? Deze vragen staan centraal in dit rapport.

Kenniscentrum Sport is dé landelijke kennispartner voor professionals, vrijwilligers en bestuurders in de sport, bij de overheid en in sectoren als onderwijs, welzijn en zorg. De activiteiten zijn primair gericht op kwaliteitsverbetering in het hele domein van sport en bewegen (bewegen, sportparticipatie, topsport en gehandicaptensport) met als doel de impact van sport en bewegen te vergroten.

Ook vanuit het Centrum Gezond Leven (CGL) van het RIVM is aandacht voor dit thema. CGL werkt samen met de landelijke thema-instituten om gezondheidsbevordering te bewerkstelligen voor doelgroepen waar de meeste gezondheidswinst te behalen is. Een van deze doelgroepen is jeugd, woonachtig in lage SES wijken. Kenniscentrum Sport is een van de landelijke thema-instituten die meewerkt in de zogenoemde SEGV-werkgroep (sociaal economische gezondheidsverschillen) om gezondheidswinst binnen deze doelgroep te behalen. Het doel van deze werkgroep is om professionals te ondersteunen met solide kennis over effectieve gezondheidsbevordering. Een onderdeel van dit doel is het identificeren en verspreiden van kennis over werkzame elementen binnen interventies voor de doelgroep (van Tankeren, Kok & Blokdijk, 2009; LOT-voorstel werkzame elementen, 2017).

1.1 Lage SES

Het RIVM refereert bij een lage SES naar mensen/huishoudens met een laag inkomen en/of opleidingsniveau (basisschool onderwijs, lo, VMBO, AVO, mavo) (Busch & van der Lucht, 2012). Dit betreft ongeveer 30% van de mensen in Nederland (Hoogendoorn, M.P. & de Hollander, 2017). Naast het inkomen en opleidingsniveau zijn ook contextuele indicatoren die de sociaaleconomische status kunnen bepalen. Zo kunnen geografische gebieden zoals wijken benoemd worden als lage SES wijken, op basis van factoren zoals de gemiddelde waarde van huizen in de wijk, het percentage personen dat leeft onder de armoedegrens, het percentage mensen met het laagste beroepsniveau, het percentage eenoudergezinnen, het aandeel werklozen of het gemiddelde inkomen per persoon in de wijk (Shavers, 2007).

Het aantal huishoudens, grotendeels woonachtig in zogenoemde lage SES wijken, dat vier jaar of langer moest rondkomen van een inkomen onder de lage-inkomensgrens nam in 2015 toe met 27 duizend tot 221 duizend (Centraal bureau voor statistiek (CBS), 2017). In 2016 liep dit aantal verder op naar 224 duizend huishoudens (CBS, 2018). Dit inkomen onder de lage-inkomensgrens betekent dat het inkomen niet voldoet aan het consumptieniveau dat in Nederland noodzakelijk wordt bevonden. Door dit lage inkomen is er onvoldoende geld voor kleding, vervoer en sociale activiteiten zoals sport en cultuur (Soede et al, 2013).
Een op de negen kinderen (0-17 jaar) in Nederland groeit op in zo'n lage SES huishouden waar onvoldoende geld en kennis is voor activiteiten zoals sport (Vrooman, Hoff, Otten & Bos, 2014). Dit komt neer op ruim 292 duizend minderjarige kinderen in 2016 (Centraal bureau voor statistiek (CBS), 2018).

1.2 Sportparticipatie onder lage SES

Door het tekort aan geld voor activiteiten sporten kinderen in lage SES huishoudens structureel minder dan hun leeftijdsgenoten uit hoge SES huishoudens. Onderzoek van het Mulier instituut (2012) liet zien dat het sportparticipatie cijfer van kinderen in deze wijken ver onder het landelijk gemiddelde van 70% ligt. Ook bleek dat niet meer dan ongeveer 30% van deze kinderen meedoet aan georganiseerde sportactiviteiten (Jurg, 2005). Zo zijn kinderen uit lage SES gezinnen minder vaak lid van een sportvereniging (44%) dan kinderen uit hoge SES gezinnen (77%) (Figuur 1) (Reijgersberg & van der Poel, 2014). Ook komen deze kinderen minder in aanraking met andere vormen van sport en bewegen. Zo sporten ouders niet/minder en zijn er minder faciliteiten om te sporten of te bewegen in lage SES wijken (Vrooman, Hoff, Otten & Bos, 2014).

Figuur 1: Percentage kinderen lid van georganiseerde sport (Reijgersberg & van der Poel, 2014).

Echter uit onderzoek blijkt dat sport en bewegen juist voor deze groep kinderen positieve effecten heeft (Reijgersberg & van der Poel, 2014; Boonstra & Hermens, 2011).
Verschillende positieve effecten zijn:

- Leren kennen van leeftijdsgenoten en het opdoen van vriendschappen (Reijgersberg & van der Poel, 2014).
- Structuur in het dagelijks leven (Reijgersberg & van der Poel, 2014).

- Het leren van normen en waarden in de sport en in de maatschappij (Reijgersberg & van der Poel, 2014).
- Ontwikkelen en verbeteren van fysieke en mentale gezondheid (Boonstra & Hermens, 2011).
- Sociaal-emotionele ontwikkeling. Een voorbeeld van zo'n soort ontwikkeling is een ontwikkeling in het zelfvertrouwen van kinderen (Boonstra & Hermens, 2011).

1.3 Interventies

In Nederland is een groot aantal erkende sport- en beweeginterventies ontwikkeld en/of ingezet om de doelgroep jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en behouden bij sport en bewegen. Wat deze erkenning van interventies inhoudt is te lezen in kader hiernaast. Een voorbeeld van een interventie die zich inzet richt op het binden en behouden van jeugd, woonachtig in lage SES wijken, bij sport en bewegen is JUMP-in (Kenniscentrum sport, 2017).

Wat is een erkende interventie?
Er bestaan veel verschillende leefstijlinterventies in Nederland. Deze zijn gericht op verschillende thema's. Het is niet altijd duidelijk welke kwaliteit en effecten deze leefstijlinterventies leveren. Door interventies te beoordelen wordt het kaf van het koren gescheiden en wordt de kwaliteit en effectiviteit van interventies zichtbaar gemaakt. Op het moment dat een interventie als 'goede kwaliteit' en/of 'effectief' wordt beoordeeld wordt deze 'erkend'. Alle erkende interventies staan op het loketgezondleven.nl en de interventiedatabase van het Kenniscentrum Sport. Binnen het erkenningstraject worden drie niveaus van erkenning onderscheiden. Deze zijn als volgt:

- Goed beschreven: basis is gelegd. Goede beschrijving doelen, doelgroep, aanpak, randvoorwaarden.
- Goed onderbouwd: op naar bewijsvoering. Goede onderbouwing door theorie, modellen of onderzoek.
- Effectief: bewijs is geleverd. Effectiviteit bewezen in praktijk en theorie (van Brussel, 2017).

1.3.1 'Binden en behouden van jeugd bij sport en beweging' als doel

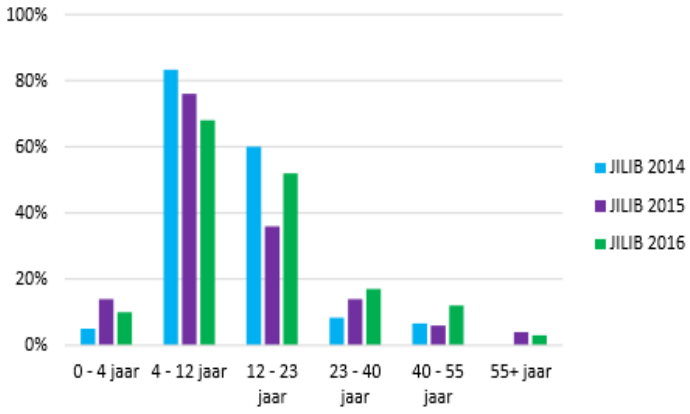
De erkende interventies die zich richten op het binden en behouden van jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, bij sport en bewegen hebben een overeenkomstig doel. Binnen dit doel wordt het 'binden' van jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, als volgt gedefinieerd. Binden betekent letterlijk 'een band of verbinding tot stand brengen' (Bruel & Colson, 1998). Volgens Bruel en Colson (1998) is het belangrijkste uitgangspunt binnen het begrip 'binden' dat mensen zelf bepalen wat hen gelukkig maakt. Hierbij is het belangrijk om in te spelen op de basis drijfveren van mensen. Enerzijds zoeken zoeken mensen binding door in een groep op te willen gaan, anderzijds zoeken mensen naar mogelijkheden om zichzelf te blijven ontwikkelen als individu. Mensen die zich verbonden voelen met een interventie/organisatie voelen zich verbonden met de identiteit, missie en/of visie van de

interventie/organisatie. Deze mensen zijn bereid om hun lot aan dat van de interventie/organisatie te verbinden (Bruel & Colson, 1998). Dit is een belangrijk uitgangspunt dat gewaarborgd moet blijven om jeugd te kunnen binden aan sport en bewegen.

'Behouden' kan gedefinieerd worden als 'het in stand houden van iets' (Nederlandse encyclopedie, 2017). In het geval van het binden en behouden van jongeren, woonachtig in lage SES wijken refereert behouden aan het 'verbonden houden van jeugd bij sport- en beweegaanbod'. Hierbij ligt de focus op het verbonden houden van jongeren op de lange termijn.

1.3.2 Interventies gericht op de leeftijdscategorie 4-12 jaar

Interventies die zich focussen op de doelgroep jeugd, woonachtig in lage SES wijken, richten zich grofweg op drie verschillende leeftijdscategorieën: 0-4 jaar, 4-12 jaar en 12-23 jaar. Dit onderzoek focust zich op de leeftijdscategorie 4-12 jaar. De keuze voor deze specifieke leeftijdscategorie is tweezijdig. Enerzijds sluit deze leeftijdscategorie aan bij de doelstellingen van Kenniscentrum sport en de LOT/SEGV werkgroep. (LOT-voorstel werkzame elementen, 2017). Anderzijds worden veel interventies, die focussen op kinderen binnen deze leeftijdscategorie, ondersteund door Sportimpuls Jeugd in lage inkomensbuurten (JILIB). JILIB is een onderdeel van het programma Sport en Bewegen in de Buurt. Bij JILIB kunnen sportaanbieders een subsidie aanvraag indienen om een interventie uit te mogen voeren voor de doelgroep kinderen met lage SES (in een specifieke context). Een interventie wordt vervolgens door ZonMw Sportimpuls toegezegd/gehonoreerd wanneer deze geschikt is voor deze doelgroep. Dit zijn zowel interventies die ontwikkeld zijn voor de specifieke doelgroep als interventies die aangepast/doorontwikkeld zijn voor deze doelgroep. Uit de gegevens van JILIB blijkt dat in 2014, 2015 en 2016, 60 sport- en beweeginterventies zijn gehonoreerd. Veruit de meeste honoreringen zijn toegekend aan sport- en beweeginterventies die gericht zijn op kinderen tussen de 4 en 12 jaar (figuur 2) (ZonMw, 2017).

Figuur 2: Honoreringen vanuit JILIB per leeftijdscategorie (ZonMw, 2017).

1.4 Werkzame elementen

Ondanks dat er vele interventies zijn die zich inzetten om jeugd (4-12 jaar) met een lage SES te binden en te behouden bij sport en bewegen, is het onbekend wat de factoren zijn die deze interventies succesvol maken bij de doelgroep. Deze gemeenschappelijke succesfactoren noemt men ook wel ‘werkzame elementen’.

Het concept ‘werkzame elementen’ wordt door Wartna, Vaandrager, Wagemakers en Koelen (2012) beschreven als “onderdelen van een interventie die ervoor zorgen dat die specifieke interventie de gewenste uitwerking heeft’. Werkzame elementen zijn gekoppeld aan de doelen van de interventie, moeten aansluiten bij de doelgroep en moeten bijdragen aan een goede uitvoering van de interventie. Een (goede) combinatie van werkzame elementen maakt de interventie effectief. Belangrijk zijn zowel de inhoudelijke elementen die voortkomen uit de theorie/onderzoek/literatuur alsook de praktische elementen/ uitvoeringsaspecten die betrekking hebben op de context van een interventie’’ (Wartna et al, 2012). Werkzame elementen kunnen onderverdeeld worden in algemene- en specifieke elementen. Algemene werkzame elementen richten zich op de structuur en methode van de interventie. Deze factoren gelden altijd, ongeacht de doelgroep of de context van een interventie. De competenties van professionals vallen onder deze algemene werkzame elementen. Hier tegenover staan specifieke werkzame elementen. Deze specifieke elementen zijn gericht op een specifieke doelgroep of context (Wartna et al, 2012).

Kennis van deze werkzame elementen zorgt ervoor dat nieuwe interventies ontwikkeld kunnen worden rondom de werkzame elementen. Ook kunnen bestaande interventies aangepast worden aan de context waarbinnen zij worden aangeboden, waarbij de werkzame elementen gewaarborgd blijven (Leone, van der Werff, & van der Poel, 2016). Dit kan stimuleren tot een effectievere praktijk.

1.5 Doel

Kennis over de werkzame elementen om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen draagt bij aan het ontwikkelen en aanpassen van succesvolle interventies voor deze doelgroep. Het hoofddoel van dit onderzoek kan daarom als volgt geformuleerd worden:

> *Praktijk professionals ondersteunen in het toepassen en aanpassen van erkende sport- en beweeginterventies voor jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken.*

Dit doel wordt ondersteund door zowel Kenniscentrum sport, als de LOT/SEGV werkgroep. Het hoofddoel wordt bereikt door solide kennis te bieden aan praktijk professionals. Deze kennis zal professionals ondersteunen in het toepassen en aanpassen van effectieve interventies, waarbij de werkzame elementen gewaarborgd zijn (LOT-voorstel werkzame elementen, 2017).

Met dit onderzoek (en bijbehorend doel) wordt getracht een bijdrage te leveren aan de doelen van Kenniscentrum sport, op het gebied van werkzame elementen. Deze doelen zijn als volgt.

1. Stimuleren van implementatie van erkende interventies.
2. Bijdragen aan gerichte ontwikkeling van nieuwe interventies (waarbij werkzame elementen gewaarborgd zijn)
3. Het (kwalitatief) versterken van bestaande erkende interventies.
4. Meer beoordelingsmogelijkheden op basis van werkzame elementen; houvast/meetlat voor het beoordelen van interventies.
5. Profileren van Kenniscentrum Sport als organisatie die kennis en overzicht heeft van de verschillende interventies en weet ‘wat werkt’.

1.6 Onderzoeksvragen

De hoofdvragen voor dit onderzoek zijn als volgt:

1. *Wat zijn de werkzame elementen voor interventies die zich richten op het binden en behouden van jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, bij sport en bewegen?*
2. *Wat zijn toegepaste strategieën die praktijk professionals kunnen toepassen om in te zetten op werkzame elementen zodat jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, kunnen worden verbonden en behouden bij sport- en beweeginterventies?*

2. Methode

2.1 inleiding

Dit onderzoek draagt bij aan het ondersteunen van praktijk professionals in het toepassen en aanpassen van erkende sport- en beweeginterventies voor jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken. Om professionals hierin te kunnen ondersteunen is kennis van werkzame elementen die jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, binden en behouden bij sport- en beweeginterventies noodzakelijk. Gekozen is voor een kwalitatief onderzoek waarin verschillende onderdelen, verschillende kwalitatieve methodes werden gebruikt. De resultaten uit de individuele onderdelen werden vervolgens gebruikt voor de volgende onderdelen van het onderzoek. Zo is het overzicht van werkzame elementen uit de literatuuronderzoek gebruikt als codeboom voor het analyseren van de werkbladen van sport- en beweeginterventies. Figuur 3 visualiseert de keten van onderdelen en resultaten die deze onderdelen opleverde.

Figuur 3: Overzicht van de verschillende onderdelen en bijbehorende methoden van het onderzoek

2.2 Literatuuronderzoek

Een literatuuronderzoek werd gedaan om te identificeren wat er in wetenschappelijke literatuur bekend is over werkzame elementen om jeugd (4-12), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventie. De database Ebsco werd hierbij gebruikt om relevante literatuur te vinden. Binnen deze database is het mogelijk om in verschillende (kleinere) databases te zoeken. Voor dit onderzoek werd gezocht in Medline en Sportdiscus. Medline was geschikt omdat deze database medisch onderzoek (inclusief bewegingswetenschappen) bevat. Sportdiscus was geschikt omdat het uitsluitend sport-gerelateerd onderzoek bevat (Klaassen, persoonlijke communicatie, 27 september 2017).

2.2.1 Concepten en zoekstrategie

De concepten uit de onderzoeksvraag werden meegenomen in de zoekvraag. Deze concepten waren:

- werkzame elementen (essential elements)
- interventie (intervention)

- sport (sport)
- lage SES wijk (deprived neighbourhood)
- lage SES (low socioeconomic status)
- jeugd (children)

Er bestaan verschillende synoniemen voor deze concepten. Deze synoniemen zijn geïllustreerd in tabel 1.

Tabel 1: Concepten en synoniemen uit de zoekvraag.

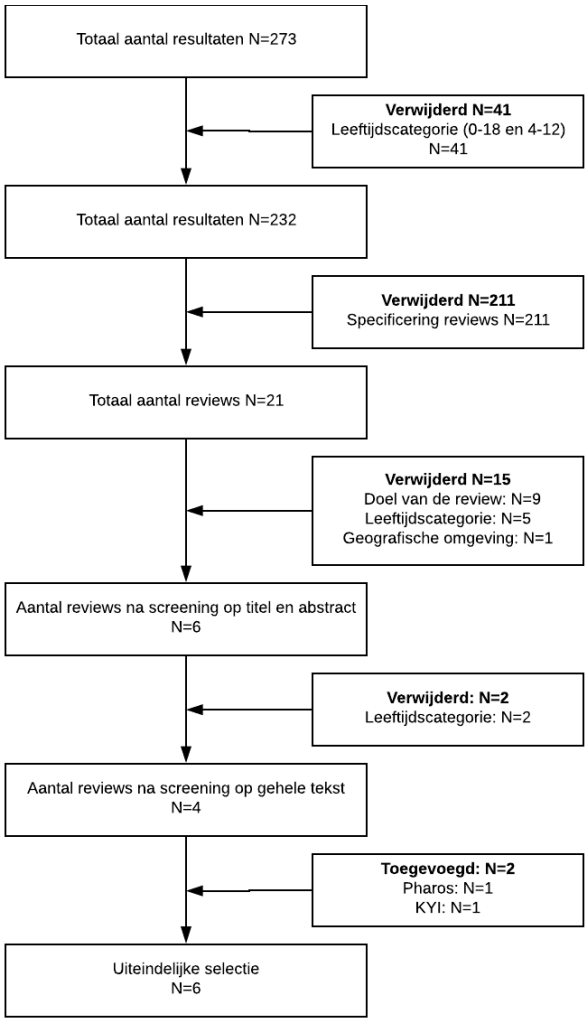
Concept	Synoniemen
Werkzame elementen	what work* OR facilitator* OR effectiv* OR core element* OR essential element* OR essential component* OR effective component*
Interventie	intervention* OR program*
Sport	physical activ* OR exercise OR sports OR motor activity
Lage SES wijken	deprived neighbourhood* OR deprived neighborhood* OR poverty areas
Lage SES	poverty OR low income OR socioeconomic status OR SES OR low socioeconomic status OR socioeconomic factors OR social class
Jeugd	child* OR youth OR teenager*

Alle synoniemen zoals beschreven in tabel X zijn gebruikt in de zoekvraag. Boolean operators werden vervolgens gebruikt om de verschillende synoniemen van concepten te linken en om verschillende concepten van elkaar te scheiden. De complete zoekvraag was als volgt:

("what work*" OR "facilitator*" OR "effectiv*" OR "core element*" OR "essential element*" OR "essential component*" OR "effective component*") AND ("intervention*" OR "program*") AND (("physical activ*" OR (DE "EXERCISE") OR (MH "Sports+") OR (MH "Exercise+") OR (MH "Motor Activity+") OR (DE "PHYSICAL activity")) AND (("deprived neighbourhood*" OR "deprived neighborhood*") OR (depriv* neighb*) OR (MM "Poverty Areas") OR (DE "POVERTY areas") OR (poverty OR "low income" OR "socioeconomic status" OR "SES" OR "low Socioeconomic status" OR "Socioeconomic Factors" OR "Social Class") OR (DE "SOCIOECONOMIC factors") OR (MH "Socioeconomic Factors+") OR (ZW "socioeconomic status")) AND ("child*" OR "youth" OR "teenager*")

2.2.2 Studie selectie

Binnen de twee databases (Medline en Sportdiscus) van Ebsco werd systematisch gezocht naar relevante literatuur, gepubliceerd vanaf 2012. De reden om alleen naar literatuur te zoeken gepubliceerd vanaf 2012 is om gedateerde informatie te voorkomen en vanwege tijdmanagement (er stond vijf maanden voor het onderzoek). Ook is werkzame elementen een recent concept in de wetenschappelijke literatuur (Klaassen, persoonlijke communicatie, 27 september 2017). Alleen literatuur geschreven in het Engels of Nederlands werd meegenomen in de zoekactie. Daarnaast werd de zoekactie verkleind op leeftijdscategorie. Alleen literatuur die focuste op de leeftijdscategorieën 0-18 jaar of 4-12 jaar werd meegenomen. Ook werd de zoekactie verkleind op type literatuur. Om een beeld te krijgen van wat er al bekend is over werkzame elementen om jeugd te binden en te behouden bij sport en bewegen werd gekozen om op reviews te focussen. Reviews gaven een globaal beeld van werkzame elementen die al bekend zijn, zonder dat het te veel gespecificeerd op één element (Beck, persoonlijke communicatie, 11 oktober 2017). De volledige zoekactie wordt toegelicht aan de hand van figuur 4.

Figuur 4: Flowchart van de literatuur zoekactie.

De globale zoekactie, met alleen een specificering op tijd (publicatie vanaf 2012) leverde 273 resultaten op. Vervolgens bleven er na specificering van leeftijdcategorie (0-18 jaar en 4-12 jaar) 232 resultaten over. De specificering op reviews leverde uiteindelijk 21 resultaten op.

Deze 21 reviews werden beoordeeld op toepasbaarheid voor het onderzoek. Hierbij moesten de reviews voldoen aan verschillende eisen. Allereerst moest het doel van de review zijn om jeugd uit lage SES wijken te binden en te behouden bij sport en bewegen. Hierbij moest de focus liggen op welke elementen bijdragen aan het binden en behouden van deze. Ook moest literatuur gericht zijn op westerse landen als geografische omgeving. Dit was noodzakelijk om de toepasbaarheid van informatie op de Nederlandse situatie te waarborgen.

De beoordeling op toepasbaarheid gebeurde in twee stappen. In de eerste stap werden reviews beoordeeld op basis van titel en abstract. De voornaamste reden om reviews te verwijderen in deze fase was dat ze het binden en behouden van jeugd met een lage SES bij sport en bewegen niet als doel hadden (N=9). Vijf van deze reviews focuste op het voorkomen/oplossen van maatschappelijke problemen (overgewicht, prestaties op school etc.). Sport was hierbij een middel om deze problemen op te lossen. Daarnaast werden verschillende reviews verwijderd op basis van de leeftijdscategorie van de doelgroep (N=5). Zo waren er verschillende reviews die specifiek focuste op 0-2 jaar (N=2), 13-18 jaar (N=1) of volwassenen (N=2). Ook werd er nog een review verwijderd omdat deze focuste op ontwikkelingslanden (N=1). Na screening in de eerste fase waren nog 6 reviews over in de zoekactie.

In de tweede fase werden reviews (N=6) gescreend op volledige tekst. Reviews die in deze fase werden verwijderd (N=2) focusten op een doelgroep in een andere leeftijdscategorie. Een review focuste op jongeren in de leeftijdscategorie 13-18 jaar (N=1) en een review focuste op kinderen tussen de 0-4 jaar (N=1). Hierdoor waren na de tweede fase van screening nog 4 reviews over. Deze vier reviews zijn gecontroleerd op kwaliteit door de ‘Health Evidence Registry’. De Health Evidence Registry beoordeeld literatuur op kwaliteit op basis van punten, literatuur met 8-10 punten is beoordeeld als hoge kwaliteit, 5-7 punten als middelmatig en 1-4 punten als lage kwaliteit. Twee reviews zijn beoordeeld als hoge kwaliteit (8 punten). De twee andere reviews waren niet opgenomen in de Health Evidence Registry.

Naast de vier gevonden wetenschappelijke reviews werden twee bronnen die vanuit Kenniscentrum sport beschikbaar waren gebruikt in het literatuur onderzoek. Deze twee

bronnen waren: een wetenschappelijke review van Pharos en de bevindingen uit het Europese project 'Keep Youngsters Involved' (KYI). Pharos is het landelijke Expertisecentrum Gezondheidsverschillen. Pharos genereert kennis om grote gezondheidsverschillen in Nederland terug te dringen en om de kwaliteit en toegankelijkheid van preventie, zorg en ondersteuning voor laagopgeleiden en migranten te verbeteren (Pharos, 2017). Ook is Pharos een van de trekkers van de LOT/SEGV-werkgroep. Vanuit deze werkgroep was er toegang tot de wetenschappelijke review. Deze review genereerde kennis over de werkzame elementen binnen interventies, met lage SES doelgroepen. Deze interventies waren op verschillende thema's en dus niet specifiek gericht op sport- en beweeginterventies. Echter bevatte deze review wel relevante informatie voor deze specifieke interventies. Bevindingen die relevant leken voor sport- en beweeginterventies zijn opgenomen in het literatuuroverzicht (de Been & Duijnhoven, 2017). Naast de wetenschappelijke review van Pharos werden de bevindingen van het project KYI toegevoegd. KYI is een project dat zich richt op het binden en behouden van jongeren (13-19 jaar) bij sport verenigingen in 6 landen. Hiervoor wordt vanuit het Kenniscentrum Sport samengewerkt met universiteiten uit verschillende Europese landen, zoals de universiteit van Limerick en de universiteit van Leuven (KYI, 2017b). KYI heeft een overzicht opgesteld van werkzame elementen en bijbehorende strategieën waarop ingezet kan worden om jeugd (13-19 jaar) te binden en te behouden bij sport verenigingen. Dit overzicht was gebaseerd op verschillende wetenschappelijke reviews en toetsing bij praktijk professionals. Binnen KYI was een focus voor lage SES jeugd, maar hier werd het project niet op gespecificeerd. De leeftijdscategorie waarop gefocust werd binnen KYI (13-19 jaar) was anders dan binnen dit onderzoek. Echter bleek dat binnen KYI werkzame elementen gevonden werden die ook benoemd werden in literatuur die specifiek focuste op jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken. Hierdoor leken deze werkzame elementen ook toepasbaar voor de specifieke doelgroep waar dit onderzoek op focust (KYI, 2017a). Na toevoeging van de review van Pharos en KYI kwam het totaal aantal bronnen in het literatuuronderzoek op zes.

2.2.3 Data analyse

Gevonden reviews werden systematisch doorgenomen en de volgende karakteristieken werden opgenomen in een overzicht:

- Auteurs, jaar, titel en geografische omgeving van de review
- Doel en context van de review
- Bevindingen/resultaten van de review

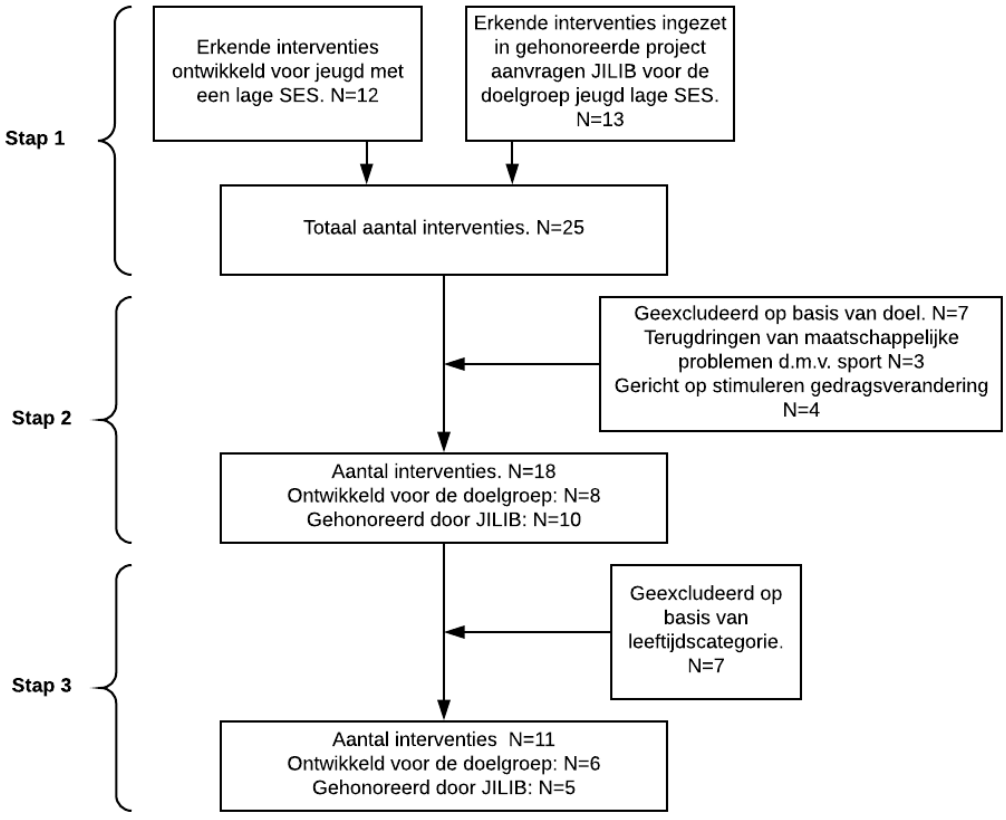
Dit overzicht is weergegeven in de resultatensectie (paragraaf 3.1). Nadat alle informatie inzichtelijk was gemaakt, was het mogelijk om te kijken was belangrijke elementen om jeugd

(4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies. Elementen die naar voren kwamen in één of meerdere onderdelen van het literatuuronderzoek konden gezien worden als de mogelijke werkzame elementen. Wanneer literatuur werkzame elementen verschillende benoemde, werd gekeken naar de beschrijvingen of hetzelfde bedoeld werd. Deze werden inzichtelijk gemaakt in een overzichtstabel welke de werkzame elementen en de definities van de elementen beschreef. Dit overzicht is geïllustreerd in de resultatensectie (paragraaf 3.2). Uit welke onderdelen van het literatuuronderzoek (wetenschappelijke reviews, Pharos of KYI) de resultaten afkomstig waren is geïllustreerd in Appendix A.

2.3 Interventies

2.3.1 Selectie interventies

De selectie van sport- en beweeginterventies verliep in drie stappen, deze zijn geïllustreerd in figuur 5.

Figuur 5: Flowchart van het interventie selectie proces.

Allereerst werd een overzicht gemaakt van alle erkende interventies die ontwikkeld zijn voor de doelgroep jeugd met een lage SES. Deze interventies stonden beschreven op sportenbeweeginterventies.nl en het loketgezondleven.nl van het RIVM. Dit overzicht bestond

uit twaalf interventies. Vervolgens werden alle interventies die voor deze doelgroep gehonoreerd zijn in de Sportimpuls JILIB toegevoegd aan het overzicht. Zoals eerder genoemd hield deze honorering in dat een projectaanvraag waar een interventie werd ingezet bij de doelgroep jeugd met een lage SES geschikt was bevonden. Deze interventies waren dus niet (altijd) specifiek ontwikkeld voor de doelgroep, maar konden wel aangepast/doorontwikkeld worden om geschikt te zijn voor de doelgroep. Aangezien honoreringen vanuit JILIB toegekend worden voor twee jaar zijn alleen interventies geïncludeerd die een honorering ontvingen in 2015 en 2016, zodat de projecten nog lopen of net zijn afgerond. Interventies aanvragen die in 2017 gehonoreerd zijn door JILIB werden niet meegenomen in het overzicht omdat deze interventies pas dit jaar gestart zijn. Dertien interventies, gehonoreerd in JILIB projectaanvragen, zijn toegevoegd aan het overzicht. Dit bracht het totale aantal interventies op 25. Appendix B illustreert de volgende kenmerken van alle 25 interventies: doelgroep, leeftijdscategorie, niveau van erkenning, en het doel van de interventie. Hierbij konden drie verschillende doelen onderscheiden worden:

- Terugdringen van maatschappelijke problemen d.m.v. sport.
- Binden en behouden van jeugd bij de sport.
- Stimuleren van gedragsverandering in leefstijl (bijvoorbeeld bij het terugdringen van overgewicht). Sport/bewegen is hier een onderdeel van.

De tweede stap in de selectie van sport- en beweeginterventies werd geselecteerd op basis van doel. Voor het identificeren van werkzame elementen (om jongeren te binden en te behouden bij sport en bewegen) waren interventies met als doel het ‘binden en behouden van jongeren bij sport en bewegen’ interessant. 18 interventies hadden dit doel als hoofddoel. Hiervan waren er acht daadwerkelijk ontworpen voor deze doelgroep en tien gehonoreerd in projectaanvragen bij JILIB.

Stap drie van de selectieprocedure was de selectie op leeftijdscategorie. De interventies, die op basis van het doel nog geïncludeerd waren, focusten grofweg op twee verschillende leeftijdscategorieën: jeugd van 4-12 jaar (basisschoolleeftijd) of 12-23 jaar (middelbare schoolleeftijd en ouder). Interventies die focusten op beide categorieën kende subgroepen binnen de interventie. Zoals in de inleiding beschreven werd er door Kenniscentrum Sport en de LOT/SEGV-werkgroep gekozen om te focussen op de leeftijdscategorie 4-12 jaar. Elf interventies focusten op deze leeftijdscategorie. Zes van deze elf interventies waren daadwerkelijk ontwikkeld voor de doelgroep jeugd met een lage SES. Vijf van de uiteindelijke interventies waren gehonoreerd door JILIB in projectaanvragen.

Het overzicht van de definitieve geïncludeerde interventies staat beschreven in tabel 2. Deze tabel is opgedeeld in twee delen, het eerste deel beschrijft de interventies die daadwerkelijk ontwikkeld zijn voor de doelgroep lage SES en het tweede deel beschrijft de interventies die gehonoreerd zijn door JILIB en daarom ingezet worden in projecten gericht op de specifieke doelgroep. In het overzicht wordt verder beschreven op welke specifieke doelgroep binnen de doelgroep jeugd met een lage SES de interventies focussen, op welke specifieke leeftijdscategorie de interventies focussen en hoe vaak ze gehonoreerd zijn door JILIB.

Tabel 2 (deel1): Definitieve interventies ontworpen voor jeugd lage SES (4-12 jaar) met als doel binden-behouden

Interventie	**Doelgroep**	**Leeftijd**	**Aantal keer gehonoreerd JILIB**
JUMP-in	Achterstandswijken	4-12 jaar	-
Vechtsport voor iedereen	Jongeren in wijken van vechtsporten. Kan gefocust worden op lage SES.	6-23 jaar	10
Schooljudo.nl	Basisschoolkinderen met lage SES	4-12 jaar	16
Futsal Chabbab	Jongens en meisjes woonachtig in aandachtswijken waar schooluitval en overlast op straat hoog is.	9-16 jaar	-
Basketball's cool	Basisschoolleerlingen uit sociaal-economische lagere klassen	5-12 jaar	2
Streethockey	De einddoelgroep van de interventie zijn niet (structureel) sportende kinderen (jongens en meisjes) tussen de 6 en 12 jaar die wonen in wijken met een sociaaleconomische achterstand.	6-12 jaar	2

Tabel 2 (deel 2): Definitieve interventies gehonoreerd in projectaanvragen voor jeugd lage SES (4-12 jaar) met als doel binden-behouden

Interventie	**Doelgroep**	**Leeftijd**	**Aantal keer gehonoreerd JILIB**
City Streetball	Jongeren die nog niet (voldoende) bewegen of jongeren die dreigen uit te stromen.	7-18 jaar	5

Freerunnen	Alle jongeren binnen de leeftijdscategorie die interesse hebben. Het slaat vooral goed aan bij jongeren die veel op straat te vinden zijn.	10-18 jaar	4
Schoolactieve verenigingen	Schoolgaande jeugd in de leeftijd van 4-18 jaar. Dat betekent dat zowel de actief sportende jeugd als de jeugd die onvoldoende sport of beweegt, bereikt wordt.	6-18 jaar	17
Schoolsportvereniging	Basisschoolleerlingen uit wijken waar geen of nauwelijks sportverenigingen zijn en sportparticipatie laag is.	4-12 jaar	7
Sportkanjerclub	Kinderen met gedrags- en/of ontwikkelingsprobleem of stoornis.	4-12 jaar	18

2.3.2 Analyse interventies

Om de sport- en beweeginterventies te analyseren werd een deskresearch gedaan aan de hand van werkbladen van de interventies. Deze werkbladen waren online beschikbaar via de database sportenbeweeginterventies.nl. Het doel was om mogelijke werkzame elementen te identificeren die beschreven staan in de werkbladen. Hierbij werden alleen de zes interventies die daadwerkelijk ontwikkeld zijn voor de doelgroep jeugd, woonachtig in lage SES wijken, meegenomen. Omdat de andere vijf interventies niet oorspronkelijk ontwikkeld waren voor deze doelgroep was onduidelijk of factoren die beschreven stonden essentieel waren voor de specifieke doelgroep.

De werkbladen van de interventies werden geanalyseerd via de methode van Creswell (2013). Allereerst werden de werkbladen ingevoerd in het software programma Atlas Ti. Werkbladen werden zorgvuldig doorgelezen door één onderzoeker (stap 1 en 2). Vervolgens werden werkbladen gecodeerd in stap drie en vier. Als top-down codes werden de mogelijke werkzame elementen gebruikt die eerder geïdentificeerd waren in het literatuuronderzoek (Cleland, Tully, Kee & Cupples, 2012; Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward, 2015; Kader, Sundblom & Elinder, 2015; Sawka, McCormack, Nettel-Aguirre, Hawe & Doyle-Baker, 2013; KYI, 2017a; Pharos: de Been & Duijnhoven, 2017). In stap vijf en zes werden bottom-up codes gevormd op basis van factoren die beschreven stonden in de werkbladen (Appendix A). Een overzicht van welke werkzame elementen beschreven worden in de verschillende interventies

is zichtbaar in Appendix C. Na deze zes stappen was het mogelijk om citaten uit werkbladen te structureren aan de hand van de bijbehorende codes. Hierdoor werden twee aspecten helder. In de eerste plaats werd duidelijk op welke elementen interventies inzetten om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen. Daarnaast werd duidelijk welke strategieën werden gebruikt om in te zetten op de werkzame elementen.

2.4 Integratie van literatuur en interventies

De bevindingen van het literatuuronderzoek en de bevindingen uit de werkbladen werden samengevoegd. Dit resulteerde in een overzicht van werkzame elementen om jeugd (4-12 jaar) te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies (resultaten paragraaf 3.2). Ook resulteerde dit in een overzicht van strategieën hoe er op werkzame elementen ingezet kan worden (resultaten paragraaf 3.3). Dit overzicht is relevant omdat het toegepaste informatie geeft hoe interventie eigenaren in kunnen zetten op verschillende werkzame elementen. Deze toegepaste informatie draagt bij aan het doel van dit onderzoek om praktijk professionals te ondersteunen in het toepassen en aanpassen van effectieve sport- en beweeginterventies voor jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken.

2.5 Praktijk

Het laatste onderdeel van het onderzoek was het toetsen van de gevonden werkzame elementen en de bijbehorende strategieën bij praktijk professionals. Dit gebeurde aan de hand van interviews met de interventie eigenaren. Interventie eigenaren zijn niet per definitie de praktijk professionals die de interventie uitvoeren. Echter is er vanwege tijdsmanagement gekozen om de bevindingen van dit onderzoek te toetsen bij interventie eigenaren. Hierbij werd gekozen voor interviews omdat interviews de mogelijkheid bieden om antwoorden van verschillende interventie eigenaren te vergelijken op overeenkomsten en verschillen (Carter & Henderson, 2005).

2.5.1 Selectie en karakteristieken van de interventie eigenaren.

In eerste instantie zouden alle 11 de interventie eigenaren van de interventies benaderd worden. Interventies die ingezet werden in gehonoreerde JILIB waren in dit onderdeel ook interessant omdat interventie eigenaren van deze interventies duidelijk konden aangeven op welke elementen interventies specifiek doorontwikkeld zijn om geschikt te zijn voor de doelgroep.

Echter na intern overleg werd besloten om de interventie eigenaar van de interventie ‘Freerunnen’ niet te benaderen. Deze interventie eigenaar had eerder in augustus aangegeven dat zij op dit moment geen prioriteit leggen bij deze interventie en hier dus ook niks mee doen. Verder hadden twee interventies dezelfde interventie eigenaar. Rekening houdend met deze gegevens werden uiteindelijk negen interventie eigenaren benaderd.

Alle negen interventie eigenaren werden benaderd via e-mail. In deze mail stond het doel van het onderzoek, de periode waarin het onderzoek plaatsvond en wat er van de interventie eigenaren verwacht werd. Het overzicht met de werkzame elementen met bijbehorende definities en het overzicht met strategieën was toegevoegd aan de mail. Zo konden interventie eigenaren zich voorafgaand van het interview oriënteren. Ook maakte dit tastbaarder wat de toegevoegde waarde voor interventie eigenaren was om te participeren in het onderzoek. Uiteindelijk hebben zeven interventie eigenaren (van acht interventies) gereageerd op de mail. Drie interventie eigenaren gaven aan het te druk te hebben om te participeren. Vier interventie eigenaren (waarvan één interventie eigenaar van twee interventies) waren bereid te participeren in het onderzoek.

2.5.2 Procedure

Alle interviews vonden plaats in december 2017 en januari 2018. Allen vonden telefonisch plaats en duurde tussen de 30 en 45 minuten. Deze interviews werden uitgevoerd door één onderzoeker. Aan het begin van elk interview werd de interventie eigenaar uitgelegd wat het doel van het onderzoek was en wat de procedure van de interviews was. Hierbij werd hen gevraagd of ze akkoord gingen met het feit dat de interviews getranscribeerd werden en dat uitspraken later gebruikt konden worden in het onderzoek.

Het doel van de interviews was tweedelig. Allereerst waren interventie eigenaren in staat om het overzicht met werkzame elementen (geïdentificeerd in het literatuuronderzoek en de werkbladen) te controleren, aan te vullen of te corrigeren. De eerste paar vragen in het interview waren hierop gericht.

Ten tweede was het doel van de interviews om een prioritering in werkzame elementen te maken. In de mail, die voorafgaand aan de interviews gestuurd was, was gevraagd of interventie eigenaren een top drie konden maken van werkzame elementen. Hierbij ging het om een top drie van elementen die zij als het meest essentieel ervaren om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies. Verder werd hen gevraagd om zich te oriënteren op het overzicht van strategieën die bij die werkzame elementen hoorde. Tijdens de interviews werd interventie eigenaren gevraagd of ze hun top drie konden benoemen en toelichten. Dit gaf informatie over waarom interventie eigenaren specifieke werkzame elementen als essentieel ervaren. Ook werd hen gevraagd wat zij als de meest efficiënte/belangrijke strategie vonden om op deze top drie elementen in te zetten. Ook hierbij werd om een toelichting gevraagd. De gehele interview richtlijnen staan weergegeven in onderstaand kader.

Interview Richtlijnen

1. Herken je alle genoemde werkzame elementen in het overzicht?
→ Heb je nog correcties/aanvullingen op het huidige overzicht van werkzame elementen?

2. Staan er werkzame elementen in het overzicht die je niet als belangrijk/essentieel ervaart?

3. Staan er werkzame elementen in het overzicht die je niet als belangrijk/essentieel ervaart?

4. Pas je alle werkzame elementen die genoemd zijn in het overzicht toe in je interventie?
→ Welke wel/niet?

5. Welke drie werkzame elementen die genoemd staan ervaart u het meest essentieel om jeugd (4-12 jaar) te binden en behouden bij sport- en beweeginterventies?
→ Kunt u uw antwoord toelichten?
→ Waarom ervaart u deze werkzame elementen als het meest essentieel?

6. Kunt u uitleggen wat de belangrijkste strategie is om in te zetten op deze werkzame elementen?
→ Kunt u uw antwoord toelichten?

2.5.3 Data analyse

Interviews werden allen getranscribeerd na afloop. Transcripten werden ingevoerd op Atlas.ti. In de analyse van de transcripten werden dezelfde codes gebruikt als bij de analyse van de werkbladen van de interventies. Nadat de transcripten van de interviews volledig gecodeerd waren werd een overzicht gemaakt per code. Hierbij werd duidelijk wat er gezegd was in de interviews per code/thema. Dit overzicht gaf inzicht in correcties en aanvullingen van de werkzame elementen om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen. Ook gaf dit overzicht welke werkzame elementen interventie eigenaren als het meest essentieel beschouwen. Overeenkomsten en verschillen tussen prioriteringen van interventie eigenaren konden onderscheiden worden. Ten slotte gaf het inzicht in welke strategieën interventie eigenaren benoemen om in te zetten op werkzame

elementen. Dit laatste inzicht was van toegevoegde waarde om praktijk professionals toegepaste informatie te geven voor het inzetten en aanpassen van erkende sport- en beweeginterventies. Per vraag werden de antwoorden van praktijk professionals tekstueel toegelicht in de resultatensectie (paragraaf 3.4).

De gehele procedure van interviews en analyse van de interviews werd uitgevoerd door één onderzoeker. Wel werden alle bevindingen, na transcriberen van de interviews, besproken met een tweetal collega's intern bij Kenniscentrum Sport.

3. Resultaten

3.1 Resultaten Literatuuronderzoek

Onderstaande tabel 3 illustreert de karakteristieken van de literatuur die geïncludeerd is in het onderzoek (Cleland, Tully, Kee & Cupples, 2012;Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward, 2015; Kader, Sundblom & Elinder, 2015; Sawka, McCormack, Nettel-Aguirre, Hawe & Doyle-Baker, 2013, Pharos: de Been & Duijnhoven, 2017; KYI, 2017a). Karakteristieken die beschreven zijn: de auteurs, jaar, titel en geografische omgeving waar de review op focust, het doel en de context van de review en de belangrijkste bevindingen/resultaten van de review. Begrippen die dikgedrukt staan in de tabellen zijn door literatuur geïdentificeerd als mogelijke werkzame elementen.

Tabel 3: Overzicht van de karakteristieken van geïncludeerde literatuur.

Auteurs, jaar, titel, geografische omgeving	**Doel, context**	**Bevindingen/resultaten**
Kader, Sundblom & Schäfer Elinder. (2015). Effectiveness of universal parental support interventions addressing children's dietary habits, physical activity and body weight: A systematic review. Verschillende Westerse landen	Bewijs leveren over de effectiviteit van ouderbetrokkenheid bij interventies gericht op gezondheidsgedrag van kinderen op het gebied van voeding, sport/bewegen en preventie van overgewicht. Ook ligt een specifieke focus op ouders en kinderen met een lage SES. Review: 35 studies (15 studies specifiek op sport/bewegen)	Interventies die ouders intensiever betrekken in de interventie blijken effectiever dan interventies die ouders niet betrekken. Vier types of **ouderbetrokkenheid** konden onderscheiden worden op basis van de studies: • Individuele face-to-face gesprekken • Groepslessen of trainingen • Informatie thuis gestuurd • Individuele telefoongesprekken Sommige studies combineerde twee verschillende vormen.

		→ overall blijkt individuele gesprekken op de lange termijn het meest effectief. Ten opzichte van sport/bewegen is er beperkt bewijs dat alle vormen van ouderbetrokkenheid effectief zijn (dit komt vooral omdat studies van matige kwaliteit waren). Wel bleken individuele gesprekken, groepslessen en individuele telefoongesprekken invloed te hebben. Waar het thuis sturen van info geen effect bleek te hebben. Ten opzichte van lage SES lijkt intensieve ouderbetrokkenheid in groepslessen/trainingen een positieve invloed in het sport/beweeggedrag van kinderen. Er was geen verschil te zien in interventies die gebaseerd waren op theorie en degene die dit niet waren.
Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). Recruitment and retention in obesity prevention and treatment trials targeting minority or low-income children: a review of the clinical trials registration database. Geen specifieke geografische omgeving, maar veel gericht op	Genereren van informatie over het werven en behouden van kinderen en families met lage SES bij klinische onderzoeken. → specifiek gericht op het betrekken van de lage SES doelgroep bij voeding, sport/bewegen en obesitas gerelateerde gedragingen. Focus op interventies in een huishouden-, buurt/wijk- en schoolsetting. Review: 25 studies (5 studies specifiek op sport/bewegen)	**Werven** Studies beschreven dat jeugd geworven werd via de buurt/wijk, school en via de eerstelijnszorg. Veelgenoemde wervingsmethoden waren: • Presentaties • Flyers, brochures, posters • Media advertenties • Telefoongesprekken • Mond-tot-mond reclame Barrières voor de doelgroep waren: • Tijd • Tegenstrijdige eisen • Vervoer (veiligheid en afstand) • Benodigdheden zorg voor kinderen

minderheden Afro-American en Hispanic.		• Gebrek aan interesse • Beperkingen (school) betalingen **Behouden** Studies die alleen focuste op het behoud van kinderen hadden een hoger behoud percentage dan studies die focuste op het behoud van kinderen en ouders (91,1% vs. 85,6%). Studies die focuste op kinderen met een specifieke ziekte/aandoening hadden een lagere behoud percentage dan studies die focuste op een preventie interventie (74% vs. 88,8%). Studies die focuste op een interventie voor de korte termijn hadden een hoger behoud percentage dan studies die focuste op een interventie voor de lange termijn (74,0% voor > 1 jaar vs. 87,2% voor < 1 jaar). Studies die focuste op interventies gericht op zowel voeding als sport/bewegen hadden lagere behoud percentages dan studies die focuste op voeding of sport/bewegen alleen (85% vs. 92,8%). **Behoud** strategieën gerelateerd aan interventie design: • Cultureel gepaste activiteiten en medewerkers. • Gepaste doelen voor de participanten. • Toegang tot hulp of technische hulp voor de barrières van participanten. • Regelmatige bijeenkomsten tussen interventie uitvoerder en oorspronkelijke onderzoeker om zeker te zijn dat de participant centraal staat. • Gebruik van een alternatieve interventie voor de controle groep.

		• Beloningen zoals boodschappen, cadeaubonnen, voedsel, geld etc. • Relatie opbouwen door de medewerkers met de participanten en de gemeenschap. • Regelmatige communicatie met participanten zoals via bedankkaartjes, project nieuwsbrieven etc. Behoud strategieën gerelateerd aan het gemak voor participanten: • Hulp bij vervoer naar activiteiten. • Vervangende sessies voor de sessies die gemist worden. • Herinneringen voor aankomende evenementen/activiteiten. • Kinderopvang. • Mogelijkheden tot dataverzameling thuis.
Cleland, Tully, Kee & Cupples. (2012). The effectiveness of physical activity interventions in socio-economically disadvantaged communities: A systematic review. US (20), UK (2), NL (2), Norway (1), South Africa (1), Panama, Trinidad and Tobago (1).	Onderzoeken van de effectiviteit van interventies die sport/bewegen promoten onder lage SES gemeenschappen. Hierbij werd gezocht naar theoretische raamwerken en factoren van effectieve interventies. → geen onderscheid gemaakt in leeftijdscategorie. Studies richten zich op individuen (4), groepen (18) of gemeenschappen (5). → Studies die zich richten op individuen waren gefocust op volwassenen en jongeren (12-18 jaar). → 6 studies gericht op groepen richtten zich op jeugd en jongeren.	Zes studies waren specifiek gericht op jeugd. Vier studies vonden geen/beperkt effect tussen groepsinterventies en een toename in sport/bewegen. Twee studies vonden een significant effect. De twee groepsinterventies die een effect vonden maakte gebruik van de Social Cognitive Theory. Deze theorie werd toegepast door het samenspel tussen persoonlijke-, gedrags- en omgevingsfactoren. Succesfactoren: • **multicomponent interventies.** Bijv. counselling, probleemoplossingen, gedragsverandering strategieën, educatie, sport/bewegen en sociale steun/professionele steun.

	→ Studies gericht op gemeenschappen focuste niet specifiek op jeugd. Review: 27 studies	Meer tastbare succesfactoren: • **Beloningen** direct gerelateerd aan sport/bewegen zoals een fitness lidmaatschap. **Beloningen** om participanten te behouden: • Geld • Hulp in vervoer naar de interventie • Regelmatig contact over een langere termijn
Sawka, McCormack, Nettel-Aguirre, Hawe & Doyle-Baker. (2013). Friendship networks and physical activity and sedentary behavior among youth: a systematized review. Australië (4), US (3), UK (2), Canada (1), Estonia (1), Finland (1), Norway (1)	Evidentie aanleveren van de invloed van vriendschapsnetwerken op het sport/beweeg gedrag en sedentair gedrag van jeugd en jongeren. → 7 studies focuste op lage SES → Geen onderscheid in jeugd en jongeren. De sociale omgeving van jeugd wordt beïnvloedt van ouders, zussen/broers, vrienden, buren, leraren en coaches. Ouders hebben hierbij de grootste invloed. Echter neemt deze invloed af naarmate kinderen ouder worden. Vrienden worden dan steeds belangrijker. Review: 13 studies	Het sport/beweeg level van individuen is sterk afhankelijk van het sport/beweeg level in het **vriendschapsnetwerk**. • Dit effect is groter onder jongens dan onder meisjes (dit gegeven wordt beaamd door longitudinale studies). Dit effect zou veroorzaakt kunnen worden door een verschil in attitudes over sport/bewegen en het verschil in sociale normen. Ook zou het kunnen komen doordat meisjes sneller ontwikkelen en hun eigen normen en waarden ontwikkelen, waardoor ze minder vatbaar zijn voor sociale normen uit vriendennetwerken. Hoewel de causaliteit tussen het sport/beweeg gedrag van individuen en het sport/beweeg gedrag van vriendennetwerken aangetoond is, is het niet zeker welke kant deze causaliteit precies op werkt. → Gedrag wordt overgenomen. In gevallen waar dit niet is volgen negatieve gevolgen zoals uitsluiting. Verder onderzoek zou moeten uitwijzen of dit de keuze van vrienden beïnvloed.
de Been & Duijnhoven (2017). Pharos	Bij het maken van interventies wordt op dit moment te weinig rekening gehouden met sociaal economische gezondheidsverschillen. Dit review	1. Ken de doelgroep en **werk ermee samen** • Vermijd one size fits all-denken. Laat ruimte om op maat te kunnen aansluiten op de lokale situatie.

Gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen. Wat maakt het verschil? Nederland	van Pharos beschrijft werkzame elementen om in te bouwen/ in te zetten tijdens de ontwikkeling, implementatie en het toepassen van een interventie zodat ook de lage sociaal economische status doelgroepen worden bereikt. Deze review is de opbrengst van ervaring, een scoping review, analyse van de beschikbare interventies in de CGL-database en interviews met interventie-ontwikkelaars en - uitvoerders.	• Leer de doelgroep kennen, zoek ze op in hun leefwereld. • Bouw een **relatie** op met mensen van de doelgroep. 2. Kijk verder dan het gezondheidsprobleem en kies voor een **integrale aanpak** • Bij een lage SES doelgroep is zelden alleen gezondheid het probleem, heb aandacht voor andere problemen waar mensen mee dealen. • Werk samen met andere partijen die hetzelfde doel hebben of contact hebben met de doelgroep. Door samen te werken wordt de effectiviteit van de interventie versterkt. • Betrek relevante partners in de lokale situatie om de continuïteit op de lange termijn te waarborgen. • Denk in de pilotfase al na over financiering en inbedding op de lange termijn. Dat versterkt ook het vertrouwen vanuit de doelgroep. 3. Zorg voor **passende communicatie** • Pas communicatiematerialen aan aan de doelgroep. Passende communicatie vergroot kennis, gedeelde besluitvorming en zelfvertrouwen. • Test communicatiematerialen bij de doelgroep om te weten of ze aansluiten bij hun leefwereld. 4. Gebruik de Teach-backmethode • Laat de doelgroep leren door het voor te doen, nadoen en te herhalen om nieuwe kennis en gedrag te automatiseren. • Leg de nadruk op **uitleg en positiviteit**. Laat de activiteit geen test zijn waarin gefaald kan worden. 5. Ondersteun het geloof in eigen kunnen

		• Geloof en vertrouwen in eigen kunnen of **self-efficacy** draagt bij aan de effectiviteit van een interventie. Bij kwetsbare doelgroepen behoeft dit extra aandacht. Zij hebben vaak een wat lager geloof in eigen kunnen. Geef hier extra aandacht aan. **6. Haal praktische drempels weg** • Achterhaal in overleg met de doelgroep wat eventuele praktische drempels kunnen zijn voor gedragsverandering, deelname aan de interventie of het opvolgen van adviezen.
University of Limerick (Ireland), IPDJ (Portugal), LIKES (Finland), INCS (Romania), the University of Leuven (Belgium), TAFISA, The Royal Dutch Swimming Federation. (2017) Europa	Bepalen van werkzame elementen en bijbehorende strategieën om jeugd (13-19 jaar) te binden en te behouden bij sport en bewegen.	• **Autonomie**: jeugd moet een bepaalde mate van vrijheid in hun keuzes, denken en acties voelen. Jeugd is in staat om hier eigen initiatief in te nemen. • **Perceived competence/self-efficacy:** jeugd moet vertrouwen hebben in hun eigen kunnen om taken of doelen te behalen. • Relatedness: jeugd moet het gevoel hebben dat ze verbonden zijn aan een team/club. Ze moeten een bepaalde mate van warmte, affectie, acceptatie en veiligheid voelen. • **(Task)climate**: jeugd moet positieve bevestiging krijgen vanuit belangrijke personen in hun omgeving. Bevestiging dat ze hard werken, en dat iedereen belangrijk is. • **Time/goal conflict**: jeugd moet het gevoel hebben dat ze hun eigen tijd kunnen indelen. Hierbij moet sport inspelen door activiteiten flexibel te maken op het gebied van bijv. tijd. • **Cost**: jeugd moet het kunnen betalen om betrokken te blijven bij het sportaanbod. Activiteiten moeten hierop

		inspelen om financiële drempels te voorkomen of te reduceren. • **Expectancies**: jeugd moet begrijpen wat ze moeten verwachten van een sport. Deze verwachtingen zijn zowel fysiek, als sociaal en mentaal. Aan de andere kant moet de club deze verwachtingen kennen. • **Values**: jeugd moet erin geloven dat sport een belangrijk onderdeel is van hun leven. Spor moet dit helder maken voor jeugd. • **Coach-athlete relationship**: jeugd moet een effectieve relatie hebben met hun coach. Effectieve relaties bevatten elementen zoals empathie, eerlijkheid, steun, genegenheid, acceptatie, wederkerigheid, vriendelijkheid. • **Peer-involvement**: jeugd moeten vrienden/vriendinnen die ook deelnemen aan sportaanbod. Ze moeten zich op een positieve manier gesteund voelen door deze leeftijdsgenoten. • **Parental autonomy support:** ouders moeten hun kinderen stimuleren om te participeren in sportaanbod. Ouders kunnen hierin deelnemen aan sportaanbod met hun kinderen. Clubs kunnen hierop inspelen door sportaanbod zo toegankelijk mogelijk te maken bijv. door kosten laag te houden. • **Prevention policy:** clubs moeten een anti-dropout beleid hebben zodat ze actief richten op dropouts te voorkomen. • **Accessibility:** jeugd moet in staat zijn om het sportaanbod op een veilige en vertrouwde manier te bereiken. • **Type of sport:** jeugd moet in staat zijn om te participeren in het sportaanbod dat ze het leukst vinden en ze zich het meest vertrouwd voelen.

3.2 Resultaten werkzame elementen

Onderstaande tabel 4 illustreert de werkzame elementen om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies. In de tabel worden de verschillende categorieën weergegeven. Vervolgens geeft het de werkzame elementen weer die onder te delen zijn in deze categorieën. De categorie 'sociale omgeving' is bijvoorbeeld op te delen in de werkzame elementen 'sociale omgeving van ouders', 'sociale omgeving van leeftijdsgenoten' en 'sociale omgeving en de relatie met trainers'. Naast de categorieën en werkzame elementen geeft de tabel ook de definities van de verschillende werkzame elementen weer.

Tabel 4: Overzicht werkzame elementen vanuit literaruuronderzoek en interventies.

Categorie	Werkzame elementen	Definitie
Persoonlijke factoren	Autonomie en invloed van de doelgroep	Jeugd moet het gevoel hebben dat ze keuzevrijheid hebben in hun gedrag, gedachten en gevoelens. Invloed van de doelgroep heeft betrekking op de mate waarin jeugd (het gevoel heeft) betrokken is bij de ontwikkeling en implementatie van de interventie.
	Self-efficacy	Mate waarin jeugd het zelfvertrouwen ervaart om taken te kunnen volbrengen of doelen te bereiken.
Sociale omgeving		Mate waarin jeugd zich gesteund, affectie, acceptatie en veiligheid voelt in hun sociale omgeving.
	Ouderbetrokkenheid	Mate waarin ouders betrokken zijn in het sport- en beweeggedrag van hun kinderen. Deze betrokkenheid kan op verschillende manieren, voorbeelden hiervan zijn: • Voorbeeldfunctie (zelf sporten, deelnemen met jeugd etc.) • Kennis • Support (mentale steun, transport, materiaal etc.)

	Leeftijdsgenoten	Mate waarin leeftijdsgenoten mede deelnemen aan sport- en beweegaanbod. Daarnaast gaat het om de mate waarin jeugd gesteund wordt in hun sport- en beweeggedrag door leeftijdsgenoten.
	Relatie trainer / jeugd	Mate waarin jeugd een positieve relatie heeft met zijn/haar trainer. Positieve relaties bevatten factoren zoals: empathie, eerlijkheid, mentale steun, acceptatie, vriendelijkheid, wederkerigheid, samenwerking, zorg en respect.
Behouden		Factoren die jeugd verbonden houdt bij sport- en beweegaanbod. Hierbij ligt de focus op het verbonden houden van jeugd op de lange termijn.
	(Taak)klimaat	Mate waarin jeugd kan sporten in een positieve en stimulerende omgeving waarbij jeugd positieve erkenning ontvangt wanneer hij/zij hard werkt, ontwikkeling doormaakt, anderen helpt, samenwerkt en gelooft dat ieders bijdrage belangrijk is.
	Tijd / doel conflict	Mate waarin jeugd in staat is om zijn/haar eigen tijd te organiseren om deel te kunnen nemen aan sport- en beweegaanbod. Activiteiten moeten geschikt, flexibel en toegankelijk zijn zodat jeugd het kan combineren met school etc.
	Kosten	Mate waarin jeugd in staat is om de kosten te kunnen dekken om deel te blijven nemen aan sport- en beweegaanbod. Dit kan op verschillende manieren: • Kosten om deel te nemen worden laag gehouden. • Financiële barrières worden tegemoet gekomen.
	Verwachtingen	Verwachtingen van jeugd m.b.t. het deelnemen aan sport- en beweegaanbod. Deze verwachtingen hebben betrekking op het fysieke, sociale en mentale aspecten van sport en bewegen. Sport- en beweegaanbod moeten inspelen op deze verwachtingen, rekening houdend met factoren zoals leeftijd, gender en sociaal economische status.
	Waarden	Jeugd moet geloven in de (toegevoegde) waarde van sport en bewegen.

		Sport en bewegen leert jeugd belangrijke waarden voor in hun leven buiten het sport- en beweegaanbod.
	Doorstromen	Sport- en beweegaanbod zet zich in om jeugd structureel te laten sporten door de mogelijkheid te bieden om door te stromen naar regulier/structureel sport- en beweegaanbod.
	Motivatie	Drijfveren van jeugd om zich te binden aan sport- en beweegaanbod.
Maatwerk		Mate waarin sport- en beweegaanbod is aangepast aan de lokale context waarin het aanbod wordt uitgevoerd.
	Beleid	Mate waarin beleid van sport- en beweegaanbod is aangepast aan de lokale context of doelgroep. Hierbij moet ook rekening gehouden worden met eventuele uitval van jeugd.
	Fysieke omgeving	Mate waarin de fysieke omgeving stimuleert om te bewegen. Dit heeft betrekking op de oorspronkelijke fysieke omgeving en de aanpassingen in de omgeving om sport en bewegen te stimuleren.
	Toegankelijkheid	Sport- en beweegaanbod moet gemakkelijk toegankelijk zijn voor jeugd om aan deel te nemen. Hierbij gaat het zowel om de fysieke, als de mentale toegankelijkheid.
	Type sport / aanbod	Het type sport- en beweegaanbod dat wordt aangeboden aan jeugd moet aansluiten op de specifieke doelgroep en de lokale context. Jeugd moet in staat zijn om deel te nemen aan sport- en beweegaanbod dat hen het meest aanspreekt.
	Trainers	Trainers van sport- en beweegaanbod moeten in staat zijn om effectief sport- en beweegaanbod te leiden in de specifieke context en bij de doelgroep. Onder effectief leiden van sport- en beweegaanbod vallen de opleiding en competenties van trainers.

	Integrale aanpak	Mate waarin sport- en beweegaanbod integraal opgezet is en focust op meerdere componenten in het leven van jeugd. Dit betekent dat het aanbod niet alleen richt op beweeggedrag, maar ook op andere componenten in het leven van jeugd zoals voeding en thuissituatie. Hierbij werken professionals van verschillende disciplines samenwerken om de doelen van geschikt sport- en beweegaanbod te bewerkstelligen en om jeugd hierin te begeleiden.
	Werven	Manier waarop de specifieke doelgroep wordt gevonden en aangetrokken worden naar sport- en beweegaanbod.
Evalueren	Monitoring en evaluatie	Sport- en beweegaanbod wordt regelmatig geëvalueerd op inhoud en het proces. Hierbij wordt feedback van verschillende betrokken partijen meegenomen. Sport- en beweegaanbod wordt aangepast waar nodig.

3.3 Strategieën werkzame elementen

Onderstaande tabel 5 illustreert strategieën hoe verschillende sport- en beweeginterventies (Schooljudo.nl, JUMP-in, Vechtsport voor iedereen, Futsal Chabbab, Basketball's cool, Streethockey) inzetten op werkzame elementen. Per werkzaam element wordt een overzicht gegeven van specifieke strategieën. De strategieën zijn afkomstig uit de werkbladen van de interventies. Sommige strategieën worden genoemd en geïmplementeerd door meerdere interventies, terwijl sommige strategieën door één interventie genoemd en geïmplementeerd worden. Om deze reden staat achter elke strategie vermeld door welke interventie(s) deze strategie wordt genoemd en geïmplementeerd.

Tabel 5: Overzicht van strategieën om in te zetten op werkzame elementen.

Categorie	Werkzaam element	Strategieën
Persoonlijke factoren	Autonomie en invloed van de doelgroep	• Geef jeugd autonomie door ze eigen verantwoordelijkheden te geven. Eigen verantwoordelijkheden kunnen zijn dat jeugd zelf bepaalt hoeveel en welke trainingen ze volgen (JUMP-in, Futsal chabbab, Basketball's cool). • (Door)ontwikkel interventies ook op basis van meningen en evaluaties van de deelnemende jeugd. Zo hebben zij invloed op de interventie (Vechtsport voor iedereen). • Jeugd wordt gestimuleerd om ook buiten het sport- en beweegaanbod zelfregie te vertonen, een voorbeeld hiervan is dat jeugd ook leert om hun schoolwerk te plannen en in te delen (Futsal chabbab). • Train jeugd om zelf te gaan functioneren als trainer zodat ze hun eigen groepen kunnen gaan leiden (Futsal chabbab).
	Self-efficacy	• Geef constructieve feedback waardoor het welzijn en zelfvertrouwen van kinderen groeit. Hierdoor krijgen kinderen meer vertrouwen dat ze het sporten goed kunnen (Schooljudo.nl). • Laat kinderen bewust worden van eigen beweeggedrag, talenten, mogelijkheden en belang van lichamelijke activiteit (Schooljudo.nl). • Proberen de oorzaken van verminderde zelfdiscipline (bijv. kort lontje) en verminderde zelfeffectiviteit te achterhalen. Dit zou te maken kunnen hebben met een verminderd gevoel van acceptatie, vooroordelen, racisme of verschillen in normen en waarden tussen culturen (Futsal chabbab).

		• Kernwaarden van de interventie zijn sportplezier, discipline en zelfvertrouwen. Aan deze laatste twee kernwaarden wordt gewerkt door jeugd te laten ervaren dat de discipline die zij inzetten in de sport ook helpt op het gebied van bijv. school (Futsal chabbab).
Sociale omgeving		
	Ouderbetrokkenheid	• Zowel kinderen als ouders betrekken bij verenigingsactiviteiten zodat ze kunnen wennen en het makkelijker wordt voor kinderen om door te kunnen stromen naar regulier competitieverband. Een voorbeeld hiervan is om lessen, binnen de interventie, op de vereniging plaats te laten vinden zodat kinderen en ouders de sfeer kunnen proeven. Een ander voorbeeld is om kinderen hun tenue te geven in het bijzijn van hun ouders (Schooljudo.nl, Basketball's cool, Futsal chabbab). • Informeer ouders over de interventie, dit kan op verschillende manieren: via een nieuwsbericht op de website van scholen, in de nieuwsbrief van scholen, via lokale media zoals de radio of via persoonlijk contact tijdens de lessen of een bijeenkomst om hen te wijzen op de mogelijkheden van het sport- en beweegaanbod en om met hen te spreken over het belang van sport en bewegen in het algemeen (Schooljudo.nl). • Ouders/verzorgers hebben de mogelijkheid om te allen tijde contact op te nemen met medewerkers van het sport- en beweegaanbod om informatie te vragen of tips te krijgen over het bewegen van hun kind (Schooljudo.nl). • Organiseer cursussen, lessen, workshops etc. om ouders te leren hoe ze hun kinderen kunnen stimuleren en ondersteunen in een gezonde en actieve leefstijl. Hierbij wordt hun eigen voorbeeldrol benadrukt. Maak apart aanbod voor ouders van kinderen met een verhoogd risico. Ook kan sommige informatie in meerdere talen beschikbaar worden gemaakt (JUMP-in).
	Leeftijdsgenoten	• Het gedrag van klasgenoten en vriendjes stimuleert kinderen om wel/niet te gaan sporten. Door hier acties op in te zetten kan dit beïnvloed worden, bijv. door vriendjes/vriendinnetjes activiteiten te organiseren (Schooljudo.nl, Vechtsport voor iedereen). • Bij jeugd die iets ouder is kun je het werven via sleutelfiguren uit de vriendengroep. Wanneer je de 'leiders' te pakken hebt, heb je vaak de hele groep mee (Futsal chabbab).

		• Wanneer jeugd door kan groeien binnen het project (door bijv. zelf trainer te worden) hebben ze het gevoel dat ze een rolmodel kunnen zijn voor andere jongeren. Dit stimuleert om te gaan sporten/bewegen en beter hun best te doen (Futsal chabbab).
	Relatie trainer / jeugd	• De trainer bouwt een vertrouwensrelatie op met je jongeren om hen vervolgens op hun gedrag te kunnen coachen. De trainingen zijn het middel en de band die wordt opgebouwd maakt dat de jongeren blijven. Een manier om deze vertrouwensrelatie (snel) op te bouwen is door alle trainingen door dezelfde trainer uit te laten voeren. Jeugd kent deze trainer en voelt zich meer op het gemak (Schooljudo.nl, Futsal chabbab). • De trainer fungeert als de spil in het netwerk van de jongeren. Zij verbinden de leefgebieden van gezin, school en wijk. Deze aanpak zorgt ervoor dat beginnende problemen snel gesignaleerd, besproken en aangepakt worden. De trainer heeft daarin een bemiddelende rol (Futsal chabbab). • Trainers moeten lokale rolmodellen zijn en respect genieten. Ze moeten in staat zijn zowel een vriendschappelijke- als een hiërarchische relatie op te bouwen met de jongeren. Vanuit deze positie zijn ze in staat om ondersteuning te geven, stabiel gedrag in probleemsituaties te handhaven of gedrag aan te passen (Futsal chabbab, Streethockey). • Vanuit de voorbeeldfunctie die de trainers hebben en vanuit de discipline die tijdens het sporten wordt geleerd, worden jongeren door trainers positief gestimuleerd om ook buiten het sporten te ‘scoren’ en zelfregie te tonen (Futsal chabbab). • Jeugd wordt door trainers aangesproken op negatief/ongewenst gedrag. Dit kan bijv. door time-out momenten: bij incidenten of ongewenst gedrag wordt de training stilgelegd en het voorval besproken. Trainers kunnen dit bewust publiekelijk doen. Als dat zo is moet er altijd een individueel moment volgen waarin de relatie wordt bevestigd en aanmoedigen wordt gegeven (Futsal chabbab). • Coaching vindt plaats binnen en buiten de sportzaal: voor of na de training kunnen jongeren apart genomen worden voor een gesprek. De trainer geeft individuele aandacht, geeft hen zicht op kansen en werkt aan morele vorming. bijv. wanneer jongeren hulpverlening behoeven, wordt er contact met jongerenwerk (of andere hulpverlening) gelegd (Futsal chabbab). • Een trainer moet aandacht hebben voor zowel individuele aandacht, als het groepsproces (Futsal chabbab).

Behouden		
	(Taak)klimaat	• Jeugd heeft constructieve veranderingsgerichte feedback nodig. Houdt hierbij rekening dat reflecteren lastig is voor jeugd op basisschoolleeftijd (Schooljudo.nl). • In de lessen kunnen diverse emoties opgewekt en grenzen daarvan worden verkend. Beteugeling hiervan wordt spelenderwijs op de proef gesteld en er wordt aangezet om te komen tot sociaal wenselijk gedrag. Snelle feedback, veel succeservaringen, non-verbale complimentjes en de betrokkenheid van leeftijdsgenootjes hebben een motiverende werking (Schooljudo.nl). • De pedagogische aanpak moet bestaan uit een combinatie van een consequente aanpak, positief coachen en 'de arm om je heen'. positief coachen staat voor elkaar aanmoedigen. Coach jeugd hierbij op hun individuele waarden, zo beleven ook kinderen die technisch minder sterk zijn plezier aan de sport. De arm om je heen staat letterlijk voor broederschap onder de jongeren. De trainer wordt vaak als oudere broer gezien dus de arm om je heen laat letterlijk zien dat de trainer naast de jongeren staat. De consequente aanpak is te zien wanneer jongeren zich niet aan afspraken houden en/of slecht gedrag vertonen. Hier zitten direct consequenties aan zoals opdrukken of het niet mogen deelnemen aan een training (Futsal chabbab, Basketball's cool). • De omgangscultuur moet hierbij aansluiten bij de leefwereld van de jeugd. Denk hierbij aan de manier van praten en omgang met anderen. Probeer een combinatie te vinden tussen een groepsmatige strenge aanpak en aandacht en positieve bekrachtiging (Futsal chabbab).
	Tijd / doel conflict	• Aanpassen van lestijden, afstand naar de club of aanwezigheid van sportaanbod in de buurt. Dit aanpassen van de afwezigheid van sportaanbod kan gedaan worden door dependances op te starten in wijken waar geen sportaanbod is (Vechtsport voor iedereen). • Kinderen kunnen op een vaste dag en tijdstip terecht bij het sportaanbod. Hierbij kan rekening gehouden worden met de planning van schoolse- en naschoolse lessen (Basketball's cool). • Trainingen vinden structureel wekelijks plaats in een bepaalde periode. Kinderen kunnen op elk gewenst moment instappen. Ook is er geen limiet aan het aantal keren dat ze meedoen aan de trainingen/activiteiten (Basketball's cool).

		• Organiseer toernooien/activiteiten zodat kinderen weten waar ze naartoe werken (Streethockey).
	Kosten	• Informeer ouders over de mogelijkheden van het Jeugdsportfonds. Waar gewenst kunnen ouders in contact gebracht worden met lokale intermediairs (Schooljudo.nl) • Kom ouders tegemoet in de kosten om een kind te laten deelnemen. Voorbeelden hiervan zijn: activiteiten gratis of tegen een kleine vergoeding te organiseren, aanpassen van contributies door verschillende lidmaatschappen aan te bieden of door gebruik te maken van strippenkaarten waardoor kinderen vaker kunnen komen en het goedkoper is dan losse lessen (JUMP-in, Vechtsport voor iedereen, Basketball's cool). • Ga een samenwerking aan met organisaties als Jeugdsportfonds en stichting Leergeld aan die ervoor kunnen zorgen dat jeugd toch lid kunnen worden ondanks de financiële drempels (Vechtsport voor iedereen).
	Verwachtingen	• Geef per les helder aan wat de verwachtingen t.o.v. trainers en jeugd zijn zodat alle partijen weten waar ze aan toe zijn en wat ze kunnen verwachten (Schooljudo.nl). • Krijg een helder beeld van de wensen en behoeften van de doelgroep. Hiervoor kan de gemeenten benaderd worden of zij een buurtactieplan hebben opgesteld waar dit gevraagd is onder de doelgroep. Een andere manier is door de huidige situatie op een club of in een wijk te onderzoeken. Hier kunnen lokale kansen en bedreigingen bepaald worden (Vechtsport voor iedereen, Basketball's cool). • Het aandacht voor verwachtingen en barrières waar jeugd individueel tegenaan lopen, speel hierop in om drempels te verlagen of verwachtingen bij te stellen. Ga met jeugd in gesprek. Een voorbeeld van een verwachting kan zijn dat jeugd in achterstandswijken niet altijd weet dat sport en bewegen naast gezond, ook leuk is (Futsal chabbab, Basketball's cool).
	Waarden	• Stel niet alleen sport en beweeg gerelateerde doelen maar heb ook aandacht voor doelen m.b.t. waarden zoals samenwerken, discipline, respect, weerbaarheid, vertrouwen, beheersing, samenwerken en plezier. Voorbeelden waarop je hierop in kunt zetten zijn door ook op deze waarden te coachen, jeugd te leren dat ze het plannen wat ze in de sport doen ook kunnen gebruiken bij het plannen van huiswerk of jeugd te leren dat de discipline die zij

		inzetten in sport ook helpt op het gebied van school en in de interactie met anderen in de wijk (Schooljudo.nl, Futsal chabbab). • Laat kinderen open en veilig naar elkaar leren reflecteren ter stimulering van hun sociale ontwikkeling. Tijdens de lessen leren kinderen om democratisch genomen beslissingen en spelgedrag te accepteren. Zo wordt geleerd om elkaars mening te accepteren en te respecteren, evenals die van personen zoals de spelleider, scheidsrechter, leerkracht of ouder (Schooljudo.nl, Basketball's cool). • Leer jeugd om de agressie in de sport (judo) om te zetten in energie. Hierdoor stimuleer je hun eigenwaarden en leer je ze omgaan met verlies. Dit leert jeugd om agressie in het dagelijkse leven ook om te kunnen zetten in energie (Schooljudo.nl). • Maak bij verschillende oefeningen bewust een koppeling naar waarden en normen zodat jeugd weet wat ze trainen en wat ze eraan hebben (Basketball's cool). • Samen met de jeugd kunnen de STAR-waarden worden ingevuld: sportiviteit, teamwork, acceptatie en respect. Dit kan op een poster geschreven worden die vervolgens in de zaal opgehangen wordt. Reflecteer hoe deze waarden terugkomen in de sport. Kinderen worden niet op de oefeningen beloond maar op de STAR-waarden. Een voorbeeld van een beloning is dat jeugd mag basketballen met de STAR-bal (Basketball's cool).
	Doorstromen	• Werk samen met lokale sportverenigingen zodat je kinderen (en ouders) een aantrekkelijk aanbod kunt doen om door kunnen stromen naar een lokale vereniging (Schooljudo.nl).. • Wanneer meerdere kinderen lid willen worden van een bepaalde sport, maar er geen mogelijkheden zijn in de wijk, kan er gekeken worden naar de mogelijkheden voor een dependance in de wijk (Schooljudo.nl). • Identificeer de drempels binnen een doelgroep om lid te worden van een sportvereniging en probeer deze drempels te verlagen/verhelpen. Dit kan bijvoorbeeld door een aantal lessen van de interventie op de lokale sportvereniging plaats te laten vinden. Hierdoor raken ouders en kinderen gewend aan de vereniging en is de drempel om lid te worden lager (Schooljudo.nl, Vechtsport voor iedereen). • Betrek kinderen en ouders bij activiteiten op de sportverenigingen zodat ze betrokken raken bij de club. Jeugd en ouders voelen zich dan verbonden met een club. Een voorbeeld hiervan is om jeugd de mogelijkheid te bieden om ongedwongen mee te trainen met de competitie spelende teams om kennis te maken met het reguliere sportaanbod (Basketball's cool).

	Motivatie	**Plezier** • Jeugd gaat meer sporten wanneer zij plezier en positieve ervaringen opdoen tijdens sport- en beweegaanbod. Zet in op dit plezier, pas hier je lessen op aan. Zet niet alleen in op techniek/conditie verbetering. Een voorbeeld is om clinics van professionele sporters aan te bieden (Schooljudo.nl, Vechtsport voor iedereen). • Zie (sport)plezier als een van je kernwaarden zodat je er altijd op focust. Focus op het verhogen van het positief sportief zelfbeeld (Futsal chabbab, Basketball's cool). • Coach kinderen op hun gedrag en niet alleen op hun technische vaardigheden maar ook bijv. op sociale vaardigheden. Dit bevordert ook het plezier van de minder technische kinderen (Basketball's cool). **Belonen** • Geef kinderen een gesigneerd diploma mee naar huis als bewijs en beloning voor hun deelname (Schooljudo.nl). • Bied jeugd de mogelijkheid om door te groeien van deelnemen naar assistent-trainer of trainer, als gevolg van hun goede deelname (Futsal chabbab). • Gebruik deelname aan het sportaanbod als een beloning voor goed gedrag. Mocht jeugd zich niet goed gedragen, dan kan deze 'beloning' van ze afgenomen worden (Futsal chabbab). • Voorafgaand aan de trainingen worden STAR-waarden opgesteld in samenwerking met de doelgroep. Wanneer jeugd vervolgens voldoet of zich gedraagt naar deze STAR-waarden kunnen zij beloont worden door bijvoorbeeld met de STAR-bal te mogen spelen (Basketball's cool).
Maatwerk		
	Beleid	• Bied structuur aan voor de uitvoerder van het programma bijv. in de vorm van handleidingen voor vakdocenten, protocollen voor doorverwijzingen, een training en protocol voor het meten en wegen van sportparticipatie (JUMP-in). • Maak trainingen minimaal 1 uur en maximaal 2 uur. Voor kinderen hoeft er geen limiet te zitten aan hoe vaak ze mee mogen doen met de trainingen (Basketball's cool).
	Fysieke omgeving	• In geval van een schoolinterventie: zorg dat er een contactpersoon vanuit de school is die zorgt dat gym locaties en lesuren beschikbaar zijn. Verder zorgen deze personen ervoor dat

		kinderen op tijd bij het sport- en beweegaanbod verschijnen. Het voordeel van deze opzet is dat kinderen les krijgen in hun vertrouwde omgeving (Schooljudo.nl). • Onderzoek waar je programma zou moeten plaatsvinden in een wijk. hierbij moet je kennis hebben over de lokale sportinfrastructuur, het beleid scholen en het overzicht hebben van bestaande lokale programma's om overgewicht en inactiviteit te bestrijden, ouderparticipatie etc. (JUMP-in). • Zorg dat je het programma uitvoert in een omgeving/sporthal die aansluit bij de leefwereld van de lokale context en specifieke doelgroep. Ouders en kinderen moeten de locatie weten te vinden. Ook is het belangrijk dat deze locatie zo dicht mogelijk bij de woon/werk omgeving van kinderen is om fysieke drempels te verlagen (Schooljudo.nl, JUMP-in, Streethockey).
	Toegankelijkheid	• Laat activiteiten plaatsvinden op de school of BSO van de doelgroep. Door activiteiten in reguliere gymlessen te plannen is er een 100% deelname en hoeven kinderen niet een aparte planning te maken om deel te nemen (Schooljudo.nl). • Laat activiteiten plaatsvinden op een centraal punt in de wijk of op een lokale sportvereniging. Bij de laatstgenoemde kunnen kinderen de sfeer op een sportvereniging proeven en is de drempel om lid te worden lager (Schooljudo.nl). • Maak het sport- en beweegaanbod toegankelijk op het gebied van locatie, prijs, beleving (niveau, plezier, presentatie) voor de doelgroep (Vechtsport voor iedereen). • Organiseer alternatieve activiteiten voor jeugd die niet aan kunnen sluiten bij het reguliere aanbod. Voorbeelden zijn een 'ladies only' uur voor meiden uit verschillende culturen waar gemengde lessen een drempel zijn, of voor jeugd met overgewicht die niet meekomen met het reguliere aanbod (JUMP-in, Vechtsport voor iedereen). • Trainingen worden op vast dagen en tijdstippen gegeven. Zorg dat er geen limiet is hoe vaak kinderen mee kunnen doen met trainingen. Dit maakt het toegankelijker voor jeugd om hun eigen planning te maken (Basketball's cool).
	Type sport / aanbod	• Sport- en beweegaanbod moet aansluiten bij de doelgroep op punten zoals locatie, prijs en beleving. Bijv. activiteiten die zowel op school als in de wijk georganiseerd worden biedt de mogelijkheid om te participeren voor meer kinderen (Schooljudo.nl, Vechtsport voor iedereen).

		• Heb bij het ontwikkelen van sport- en beweegaanbod aandacht voor de wensen van de doelgroep. Vraag bij gemeenten of er gegevens bekend zijn over de sportparticipatie en sportbehoeften van de doelgroep. Ook kan dit bepaald worden door met de doelgroep in gesprek te gaan (Vechtsport voor iedereen, Futsal chabbab). • Zoek voor alle verschillende activiteiten binnen het programma apart de meest geschikte plek. Bijv. trainingen in een gymzaal en huiswerkbegeleiding in een buurthuis/jongerencentrum (Futsal chabbab, Basketball's cool). • Zoek waar gaten zitten in het huidige sport- en beweegaanbod. Bijv. wanneer de doorstroom van schoolactiviteiten naar sportverenigingen niet loopt omdat de drempels van een sportvereniging te hoog zijn. Ontwikkel dan aanbod wat als een tussenstap kan dienen (Basketball's cool). • Ontwikkel sportaanbod dat aansluit bij de gehele doelgroep. Erken dat activiteiten zoals voetbal meer jongens trekken en meisjes dan achter zouden kunnen blijven (Streethockey).
	Trainers	**Opleiding** • Werk met gekwalificeerde trainers die erkend zijn door bonden of een opleiding hebben gevolgd. Voor kinderen uit het speciaal onderwijs moet gewerkt worden met een trainer die hiervoor opgeleid is (Schooljudo.nl, JUMP-in, Vechtsport voor iedereen). • Trainers krijgen een opleiding/training in het programma voorafgaand van de uitvoering. Hier worden de basisprincipes van het programma toegelicht en hoe deze principes op speelse wijze toegepast kunnen worden. Deze training kan gegeven woden door huidige trainers (Schooljudo.nl, Futsal chabbab, Basketball's cool, Streethockey). • Om geschikte trainers te vinden voor de specifieke context en doelgroep kan de werving en selectie plaatsvinden binnen de vereniging en/of binnen het lokale netwerk van buurtsportcoaches (JUMP-in, Basketball's cool, Streethockey). **Competenties** • Benodigde competenties van trainers zijn het gevoel voor verantwoordelijkheid, communicatie vaardigeheden en affiniteit met de doelgroep. Bij affiniteit kan verstaan worden dat trainers zelf afkomstig zijn uit de doelgroep zelf zodat ze zich kunnen verplaatsen in de leefwereld (Schooljudo.nl, Futsal chabbab, Streethockey). • Competenties waar trainers op geselecteerd worden zijn persoonlijke en pedagogische kwaliteiten. Ook moet de trainer een gerespecteerd persoon bij de doelgroep zijn, duidelijk

		en consequent kunnen optreden en een autoritaire opvoedstijl kunnen hanteren (Futsal chabbab).
	Integrale aanpak	• De interventie zet een samenwerking op met lokale scholen, verenigingen en andere partijen zoals welzijnsinstellingen, jeugdzorginstellingen en lokale wijkverenigingen. De interventie of buurtsportcoach fungeert als een spin-in-het-web en stuurt aan, begeleidt en ondersteund. De interventie ondersteund de lokale vereniging om een Sportimpuls aanvraag in te dienen voor sport en bewegen in een lage SES wijk (Schooljudo.nl, Vechtsport voor iedereen Futsal Chabbab, Basketball's cool). • Zorg dat lokale partijen samenwerken om de interventie aan te passen naar de lokale situatie. Dit stimuleert de lokale betrokkenheid en de doorstroom naar sport- en beweegaanbod. Ga in gesprek met de verschillende betrokken partijen zoals scholen, beleidsmakers en jeugdgezondheidszorg en identificeer kansen en belemmerende factoren (Schooljudo.nl, JUMP-in, Streethockey). • Maak duidelijk wat lokale partners aan de samenwerking hebben wanneer het is gevormd/uitgebreid. Hierdoor wordt een basis gecreëerd om de samenwerking te onderhouden Maak protocollen voor samenwerkingspartners zodat ze weten wat er van ze verwacht wordt in de verschillende onderdelen van de interventie (JUMP-in, Vechtsport voor iedereen). • Werk samen met organisaties van andere disciplines om invloed uit te kunnen oefenen op meerdere gebieden van het leven van jeugd zoals schoolgedrag. Richt je hierbij bijv. op het maken van verbindingen met de wijkagent, straatcoaches, school en ouders. Dit geeft een sterk community based project, waarin jongeren ervaren dat wat zij presenteren in het ene gebied invloed heeft op andere gebieden (JUMP-in, Vechtsport voor iedereen, Futsal Chabbab).
Werven		• Gemeenten, scholen en BSO's in achterstandswijken worden aangeschreven of op de hoogte gebracht via mond-of-mond reclame of het internet (Schooljudo.nl). • Na het afnemen van de interventie zijn de intermediaire doelgroepen (bijv. basisscholen) verantwoordelijk om de aangeleverde communicatie te verspreiden onder deelnemers (Schooljudo.nl).

		• Om de interventie gedurende het jaar onder de aandacht te brengen gaan interventie eigenaren gedurende het jaar naar verschillende netwerkbijeenkomsten en/of specifieke breedtesport bijeenkomsten (Schooljudo.nl). • Bepaal wervingsmethoden aan de hand van lokale situaties en specifieke doelgroep. Door laagdrempelige wervingsactiviteiten te bedenken kunnen deze op veel verschillende locaties plaatsvinden (Vechtsport voor iedereen). • Werving gebeurt op basisscholen in de wijk door middel van presentaties en proeflessen. Daarnaast worden jongeren via social media op de hoogte gesteld van de laatste ontwikkelingen. Verder worden er flyers en posters opgehangen in buurthuizen of andere plekken waar veel jongeren komen (Futsal chabbab, Basketball's cool, Streethockey). • Mond-tot-mond reclame op plekken waar jeugd te vinden is, zoals op het lokale sport veldje. Deze werving wordt nauwkeurig geselecteerd op jeugd met meer risico (Vechtsport voor iedereen, Streethockey).
Evalueren		

3.4 Toetsing praktijk

Vier interviews zijn gehouden met interventie eigenaren (IE) om het overzicht van werkzame elementen te corrigeren/aan te vullen en om te prioriteren in werkzame elementen en strategieën. Dit geeft inzicht in welke werkzame elementen het meest essentieel zijn om de doelgroep jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies.

3.4.1 Herkenning werkzame elementen

Alle IE gaven aan dat ze de werkzame elementen in het overzicht herkenden voor de doelgroep jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken. Ze lichtten toe dat het een uitgebreid overzicht was waarbij alle onderdelen van sport- en beweeginterventies naar voren kwamen. Wel zeiden IE dat ze focuste op specifieke werkzame elementen, terwijl op andere elementen niet specifiek ingezet werd.

> *"Ik herken alle elementen wel maar er staan er een aantal verder van ons af. Bijvoorbeeld autonomie en self-efficacy. Daar zetten wij niet specifiek op in maar dat betekent niet dat ik ze daarom niet herken. Ik herken wel dat ze belangrijk zijn." (IE 4)*

Eén interventie eigenaar (IE2) gaf aan dat nog een werkzaam element miste in het overzicht. Hij beschreef dit werkzame element als 'perspectief'. Dit element raakt aan het element 'doel' en het element 'doorstromen'. Het gaat niet per se over een daadwerkelijk doel zoals een toernooi of het doorstromen naar regulier sportaanbod maar meer dat jeugd weet waar ze naartoe werken.

> *"Die herken ik, de enige wat ik mis, wat niet expliciet genoemd is, is perspectief wat je de jongeren bied. In de zin van: Ik doe mee aan de activiteit en wat dan? Wat is het pad? Dit is niet per se het doel. Het doel vind ik een beetje zwaar. Hoe leuk ze het ook vinden, of hoe vaak ze ook mee doen, dat ze ook weten waar ze naartoe werken of waar ze naartoe kunnen werken, los van of ze het halen of niet. Ergens naar dromen." (IE 2)*

3.4.2 Niet essentiële werkzame elementen

IE wisselden in hun mening of werkzame elementen in het overzicht als niet essentieel kunnen worden ervaren voor de doelgroep jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken. Twee IE (IE3, IE4) gaven aan dat het overzicht compleet was en dat alle werkzame elementen die erin stonden van belang waren.

"Nee, ik zie geen elementen die niet essentieel zijn, ik denk dat alle elementen in het overzicht belangrijk zijn" (IE3)

Twee IE (IE1, IE2) gaven echter aan dat ze de werkzame elementen 'evalueren' en 'autonomie en invloed van de doelgroep' als niet essentieel ervaren voor de specifieke doelgroep. In het geval van 'evalueren' gaven IE aan dat dit wel gebeurt maar dat jeugd hier niet direct bij betrokken is. Ze lichtten toe dat dit element van toegevoegde waarde is voor de interventie maar dat dit niet bepaalt of de jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, wordt gebonden of behouden bij sport en bewegen.

"Evalueren, en eigenlijk ook beleid, staan verder van de jeugd zelf af. Uiteindelijk werkt dat natuurlijk wel door dat de jeugd daar iets van merkt, maar dit is niet direct." (IE1)

Bij het element 'autonomie en invloed van de doelgroep' erkenden beide IE (IE1, IE2) dat het hier gaat om twee verschillende definities. Enerzijds gaat het om de autonomie van jeugd binnen de interventie. Anderzijds gaat het om de invloed van de jeugd in de ontwikkeling van de interventie. Beide IE gaven aan dat met name de tweede definitie niet van belang is voor de doelgroep. De reden hiervoor is dat de jeugd nog te jong is om hier invloed op te hebben.

"'Autonomie en invloed van de doelgroep' is denk ik redelijk beperkt. Twee definities, de ene gaat over keuzevrijheid hebben en de andere gaat over de betrokkenheid bij de ontwikkeling van de interventie. De tweede is niet van toepassing voor de leeftijdscategorie, heel misschien voor de 12 jaar. Maar die tweede vind ik te zwaar. De kinderen van 4-10 zijn nog niet bezig met hoe ze dingen kunnen doen, meer is het leuk wat ik krijg." (IE2).

3.4.3 Toepassing werkzame elementen

Op de vraag of IE alle werkzame elementen toepassen binnen hun eigen interventie werd wisselend gereageerd. IE1 gaf aan dat de elementen 'beleid' en 'evalueren' niet essentieel zijn voor de doelgroep en daarom niet worden toegepast. Daarentegen gaf IE3 aan dat alleen het element 'verwachtingen' niet werd toegepast in de interventie. IE2 gaf aan dat de 'integrale aanpak' niet werd toegepast omdat er geen samenwerking tussen verschillende disciplines plaatsvond.

"Wat we weinig doen is samenwerking met verschillende disciplines. Dit komt vooral omdat de uitvoerders sportverenigingen zijn die in principe niet met andere verenigingen samenwerken. Soms wel maar dat is dan meer toevallig." (IE2)

Het uitgangspunt van de sport/beweeginterventie bleek de reden om verschillende werkzame elementen wel of niet in te zetten.

> *"Ik denk dat het startpunt van de interventie uitmaakt voor op welke elementen je inzet. Wij zijn onze interventie bijvoorbeeld gestart vanuit sport en niet vanuit welzijn. Dit heeft wel invloed op op welke elementen je inzet. Voorbeeld: eerder genoemde autonomie en self-efficacy staan veel te ver van ons af om daarop in te zetten." (IE4)*

3.4.4 Prioritering werkzame elementen en strategieën

In de prioritering van werkzame elementen kan een onderscheid gemaakt worden tussen de prioritering op categorie en een prioritering op werkzame elementen die onder de categorieën hangen. Tabel 6 illustreert de prioritering zoals interventie eigenaren deze genoemd hebben tijdens de interviews.

Tabel 6: Prioritering van werkzame elementen door IE.

	IE1	IE2	IE3	IE4
1.	Persoonlijke factoren – Self-efficacy	Persoonlijke factoren - Autonomie en invloed van de doelgroep (1e definitie)	Behouden - (Taak)klimaat	Sociale omgeving- Ouderbetrokkenheid Leeftijdsgenoten Relatie trainer - jeugd
2.	Sociale omgeving - relatie trainer - jeugd	Maatwerk - Fysieke omgeving Toegankelijkheid Type sport/aanbod Werven	Sociale omgeving - relatie trainer - jeugd	Maatwerk - Beleid Fysieke omgeving Toegankelijkheid Type sport/aanbod
3.	Maatwerk - Trainers Integrale aanpak	Sociale omgeving - leeftijdsgenoten	Sociale omgeving - ouderbetrokkenheid	Maatwerk - Trainers Integrale aanpak

Sociale omgeving

Allereerst blijkt uit de prioritering dat alle IE 'sociale omgeving' een belangrijke categorie vinden. De belangrijkste reden die IE noemden is dat de sociale omgeving een belangrijke stimulans is voor jeugd om te gaan en blijven sporten en bewegen.

> *"De hele wijk is belangrijk bij het opzetten van de interventie. Als alle lokale partijen en buurtbewoners betrokken worden kan een 'veilige' omgeving gecreëerd worden. Hierdoor worden kinderen gestimuleerd om te bewegen. Het is vooral belangrijk dat*

het hele wijk traject uitgevoerd wordt door dezelfde personen. Zo hebben buurtbewoners en ouders de kans om een relatie op te bouwen met de trainers." (IE 4)

Alle werkzame elementen die onder 'sociale omgeving' vallen werden benoemd als essentieel om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen. Zo is het werkzame element 'relatie trainer - jeugd' door drie IE (IE 1, IE 3, IE 4) genoemd in hun prioritering.

"Wanneer de relatie met de deelnemer en de trainer niet goed is, dan is de kans groter dat de deelnemer ongewenst gedrag laat zien, maar ook dat het minder plezier heeft tijdens het sporten. Dit maakt de kans groter dat het uitvalt in de sport." (IE 3)

Deze IE (IE1, IE3, IE4) gaven aan dat het opbouwen van een vertrouwensband tussen trainers en jeugd de belangrijkste strategie is. Trainers moeten hiervoor affiniteit hebben met de doelgroep.

"We leiden trainers op die echt een vertrouwensband hebben met de doelgroep. Komen uit de wijk, spreken de taal, kennen de families etc. Dit genereert het oudere broer gevoel. Dat weet die trainer echt waar te maken." (IE 1)

Twee IE (IE3, IE4) benoemden het werkzaam element 'ouderbetrokkenheid' als essentieel om de doelgroep te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies. Dit element wordt als essentieel ervaren omdat ouders fungeren als een rolmodel voor de jeugd. Jeugd kopiëren het gedrag van hun ouders.

"Het is belangrijk dat ouders betrokken worden om gewenst gedrag bij de kinderen te bevorderen. Wanneer het geleerde gedrag wat zij tijdens de trainingen laten zien, niet wordt gestimuleerd thuis, is de kans groot dat deze kinderen ongewenst gedrag laten zien." (IE 3).

Een strategie om in te zetten op het element 'ouderbetrokkenheid' is om ouders de meerwaarde te laten zien van sport en bewegen zodat ze hun kinderen kunnen stimuleren om (door te gaan met) bewegen.

"Door ouders te betrekken bij activiteiten leren ze hoe ze hun kinderen kunnen ondersteunen in het vertonen van gewenst gedrag" (IE 4).

Ook 'leeftijdsgenoten' werd als essentieel element gezien door twee IE (IE2, IE4). Ze gaven

aan dat dit element essentieel is omdat andere kinderen in de groep de kinderen stimuleren om te blijven bewegen.

> *"Voor het gevoel wat het kind krijgt tijdens en na de les is het belangrijk dat kinderen in de groep stimuleren. Kinderen in de groep maken of kinderen het leuk vinden." (IE 2).*

Een strategie die door beide IE (IE2, IE4) benoemd werd is om in de werving voor de interventie met name te richten op sleutelfiguren in vriendengroepen. IE zeggen dat kinderen zich willen identificeren met deze figuren en daarom hun gedrag kopiëren. Wanneer deze sleutelfiguren deelnemen aan de sport- en beweeginterventie zullen andere kinderen dus sneller geneigd zijn ook deel te nemen.

Maatwerk

De categorie 'maatwerk' blijkt ook een belangrijke categorie in de prioritering van werkzame elementen van drie IE (IE1, IE2, IE4). De aanpassing naar de lokale situatie en de specifieke doelgroep is belangrijk om de jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te kunnen binden en behouden bij sport en bewegen. Om een sport- en beweeginterventie succesvol te maken om de specifieke doelgroep te binden en te behouden zijn moet er op meerdere elementen binnen de categorie 'maatwerk' worden gefocust.

> *"De categorie maatwerk is vrij breed beschreven, daarom zijn er meerdere sub-factoren belangrijk." (IE2)*

Verschillende werkzame elementen die onder de categorie 'maatwerk' hangen werden door interventie eigenaren genoemd in de prioritering. Hierbij werden de werkzame elementen 'fysieke omgeving', 'toegankelijkheid' en 'type sport/aanbod' in combinatie genoemd. Daarnaast worden de werkzame elementen 'trainers' en 'integrale aanpak' genoemd.

Fysieke omgeving, toegankelijkheid en type sport/aanbod

Twee interventie eigenaren (IE2, IE4) gaven aan dat 'fysieke omgeving' een belangrijk werkzaam element is om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen.

> *"Het is van belang dat de interventie plaatsvindt op een lokale plek die iedereen uit de wijk kent, en kan bereiken. Deze plek moet centraal zijn in de leefwereld van de kinderen" (IE4).*

Een strategie om in te zetten op dit element was om er niet vanuit te gaan dat ouders en jeugd automatisch naar sportverenigingen (kunnen) komen. Het is hierbij belangrijk om sport en bewegen te verplaatsen naar de doelgroep.

> *"Hockeyclubs zitten over het algemeen aan de rand van wijken, en zeker niet in lage SES wijken. Hier gaan ouders en kinderen niet heen komen. Het is daarom belangrijk dat de locatie van de interventie niet plaatsvindt op zo'n sportvereniging maar juist zo dicht mogelijk bij de leefwereld van de kinderen is." (IE4).*

Het werkzame element 'fysieke omgeving' blijkt samen te hangen met het 'type sport/aanbod'. Dit werkzame element werd benoemd door dezelfde interventie eigenaren (IE2, IE4).

> *"Het sport en beweeg aanbod moet aansluiten bij de doelgroep. Hierbij moet rekening gehouden worden met de meest geschikte plek om dit aanbod uit te voeren" (IE4).*

Een strategie om in te zetten op dit element is om na te gaan welk aanbod het meest geschikt is voor de specifieke doelgroep.

> *"Het aanbod moet altijd aansluiten bij de doelgroep. Hierbij moet je nadenken over factoren zoals prijs en beleving." (IE4).*

Een werkzaam element welke ook sterk samen lijkt te hangen met de fysieke omgeving en het type sport/aanbod is 'toegankelijkheid'. Toegankelijkheid werd door dezelfde IE (IE2, IE4) omschreven als de mogelijkheid voor kinderen om deel te nemen aan de sport- en beweeginterventie.

> *"Kinderen moeten gemakkelijk deel kunnen nemen aan de interventie. Daarom moet die plaatsvinden op scholen of in wijken. BSO's bijvoorbeeld zijn te beperkt aangezien daar alleen kinderen heen gaan waarvan de ouders het kunnen betalen." (IE4).*

Om de sport- en beweeginterventies toegankelijk te maken worden verschillende strategieën benoemd: trainingen op vaste dagen/vaste tijden zodat kinderen er rekening mee kunnen houden en kinderen de mogelijkheid geven om op elk moment te kunnen instromen.

> *"Een kind kan op elk moment instappen en hoeft niet voor een bepaalde datum in te schrijven. Dit vraagt wel flexibiliteit van de trainers. In principe is het lesaanbod zo ingedeeld dat je kunt differentiëren." (IE2).*

Trainers en integrale aanpak

De werkzame elementen 'trainers' en 'integrale aanpak' zijn vaak in combinatie genoemd. Twee interventie eigenaren (IE1, IE4) gaven aan dat een integrale aanpak essentieel is om

jeugd (4-12), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen. Hierbij is het belangrijk dat instellingen zoals gemeenten, welzijnsinstellingen, politie, scholen, ouders etc. met elkaar samenwerken.

> *"Werk samen met organisaties van andere disciplines om invloed uit te kunnen oefenen op meerdere gebieden van het leven van jeugd zoals schoolgedrag. Richt je hierbij bijv. op het maken van verbindingen met de wijkagent, straatcoaches, school en ouders. Dit geeft een sterk community-based project, waarin jongeren ervaren dat wat zij presenteren in het ene gebied invloed heeft op andere gebieden." (IE1).*

Interventie eigenaren (IE1, IE4) geven hierbij een grote rol aan de trainers. Trainers kunnen fungeren als een spin-in-het-web tussen alle verschillende instellingen. Trainers moeten opgeleid en competent zijn om zich tussen de verschillende instellingen te bewegen en zo jeugd te begeleiden. Het is dus van belang om competente trainers te selecteren en deze op te leiden om de specifieke doelgroep te begeleiden.

> *"De trainer is een brug met andere opvoeders. dat is het stukje integrale aanpak. Meeste jongeren bewegen tussen verschillende werelden: thuis, school straat etc. Overal zijn opvoeders die iets anders van ze vragen. dat kan verwarrend zijn. Trainers weten de verbinding te maken tussen die werelden." (IE1).*

Behouden

De categorie 'behouden' werd door één interventie eigenaar (IE3) genoemd in de prioritering. Het specifieke werkzame element dat hierbij genoemd werd is '(Taak)klimaat'. Hierbij gaat het om de positieve stimulering van jeugd (4-12 jaar) om te deel te nemen aan de sport- en beweeginterventie.

> *"Een omgeving waarin de kind zich gesteund, geaccepteerd voelt, is de kans groter dat het kind ook plezier heeft in het sporten en zelfvertrouwen heeft. Wanneer zij plezier beleven, is de kans groot dat zij blijven sporten." (IE3).*

4. Discussie

Het doel van dit onderzoek was om praktijk professionals te ondersteunen in het toepassen en aanpassen van erkende sport- en beweeginterventies voor jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken. Hiervoor werd een overzicht opgesteld met werkzame elementen en een overzicht met strategieën om in te zetten op deze werkzame elementen. Dit soort overzichten zijn nog niet eerder opgesteld voor de specifieke doelgroep. De opvallendste bevindingen waren dat er een onderscheid gemaakt kon worden in algemene werkzame elementen en specifieke werkzame elementen voor de doelgroep. Hierin leken een aantal werkzame elementen essentiëler dan anderen. Ook bleek dat deze werkzame elementen in de praktijk met elkaar overlappen en sterk afhankelijk zijn van context. Deze bevindingen zullen in de discussie verder toegelicht worden.

4.1 Werkzame elementen en strategieën

Op basis van literatuur en de werkbladen van sport- en beweeginterventies voor jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken is een overzicht opgesteld van werkzame elementen. Hierbij werden 20 werkzame elementen gevonden die verdeeld konden worden in vijf categorieën (tabel 7). Opvallend was dat er algemene werkzame elementen en specifieke werkzame elementen, specifiek gericht op de doelgroep en context, bleken te zijn. Naast deze werkzame elementen werden ook strategieën geïdentificeerd om in te zetten op de elementen. Zo werd de informatie concreter en toepasbaarder. Voorbeelden van deze strategieën staan benoemd achter de werkzame elementen in tabel 7.

Interventie eigenaren bleken werkzame elementen die onder de categorieën ‘sociale omgeving’ en ‘maatwerk’ vielen het meest essentieel te vinden om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies. Deze twee categorieën werden door alle interventie eigenaren genoemd in hun prioritering. Binnen deze categorieën werden de volgende werkzame elementen benoemd als essentieel: ‘relatie trainer - jeugd’, ‘fysieke omgeving’, ‘toegankelijkheid’ en ‘type sport/aanbod’. Deze elementen werden vaak in combinatie genoemd.

Tabel 7: Samenvatting resultaten werkzame elementen + strategieën

Categorie	Werkzame elementen	Algemeen (A) / specifiek (S)	Voorbeeld strategie
Persoonlijke factoren	Autonomie en invloed van de doelgroep	Algemeen	Geef jeugd eigen e.g. ze mogen zelf bepalen hoeveel en welke trainingen ze volgen

	Self-efficacy	Algemeen	Laat jeugd ervaren dat de discipline die zij inzetten in de sport ook helpt op het gebied van bijv. school
Sociale omgeving			
	Ouderbetrokkenheid	Specifiek	Zowel kinderen als ouders betrekken bij verenigingsactiviteiten zodat ouders hun kinderen gaan stimuleren.
	Leeftijdsgenoten	Algemeen	Werven via sleutelfiguren in de vriendengroep. Wanneer je de 'leiders' te pakken hebt, heb je vaak de hele groep mee
	Relatie trainer / jeugd	Algemeen	Trainer bouwt een vertrouwensrelatie op met je jongeren om hen op hun gedrag te kunnen coachen.
Behouden			
	(Taak)klimaat	Algemeen	Geef jeugd constructieve en veranderingsgerichte feedback.
	Tijd / doel conflict	Algemeen	Jeugd kan op een vaste dag en tijdstip terecht bij het sportaanbod.
	Kosten	Specifiek	Kom ouders tegemoet in de kosten om een kind te laten deelnemen
	Verwachtingen	Algemeen	Geef per les helder aan wat de verwachtingen t.o.v. trainers en jeugd zijn zodat alle partijen weten waar ze aan toe zijn.
	Waarden	Specifiek	Stel niet alleen sport en beweeg doelen maar heb ook voor doelen m.b.t. waarden zoals samenwerken, discipline etc.
	Doorstromen	Specifiek	Werk samen met lokale sportverenigingen zodat jeugd door kan stromen naar een lokale vereniging
	Motivatie	Algemeen	Zie (sport)plezier als een van je kernwaarden zodat je er altijd op focust.
Maatwerk			

	Beleid	Specifiek	Bied structuur aan voor de uitvoerder van het programma bijv. in de vorm van handleidingen.
	Fysieke omgeving	Algemeen	Voer de interventie uit in een omgeving die aansluit bij de leefwereld van de lokale context en doelgroep.
	Toegankelijkheid	Specifiek	Laat activiteiten plaatsvinden op een centraal punt in de wijk of op een lokale sportvereniging.
	Type sport / aanbod	Specifiek	Heb bij het ontwikkelen van sport- en beweegaanbod aandacht voor de wensen van de doelgroep.
	Trainers	Specifiek	De werving en selectie van trainers kan plaatsvinden binnen de vereniging en/of lokale netwerk van buurtsportcoaches.
	Integrale aanpak	Specifiek	Werk samen met lokale scholen, verenigingen en andere partijen zoals welzijnsinstellingen, jeugdzorginstellingen en lokale wijkverenigingen.
	Werven	Specifiek	Bepaal wervingsmethoden aan de hand van lokale situaties en specifieke doelgroep.
Evalueren	Monitoring en evaluatie	Algemeen	

4.2 Reflectie op bevindingen

Allereerst een opvallende bevinding van het onderzoek is dat Interventie eigenaren alle werkzame elementen in het overzicht herkenden als essentieel om jeugd (4-12), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies. Echter blijkt in de prioritering een aantal werkzame elementen vaak naar voren te komen: ‘relatie trainer - jeugd’, ‘fysieke omgeving’, ‘toegankelijkheid’, ‘type sport/aanbod’ etc. Hierdoor lijken deze elementen essentiëler te zijn om de specifieke doelgroep te binden en te behouden bij sport en bewegen dan andere elementen. Deze bevindingen impliceren dat er binnen sport- en beweeginterventies een focus kan zijn in specifieke werkzame elementen, maar dat hierbij de andere werkzame elementen niet over het hoofd gezien mogen worden.

Ook opvallend is dat er een binnen de lijst met werkzame elementen onderscheid gemaakt kan worden tussen algemene- en specifieke werkzame elementen. Algemene werkzame elementen zijn essentieel in alle interventies, gericht op gedragsverandering, en specifieke werkzame elementen die essentieel zijn voor de specifieke doelgroep en context. Ten slotte blijkt dat verschillende werkzame elementen in de praktijk met elkaar overlappen waardoor ze niet los van elkaar gezien kunnen worden.

Algemene werkzame elementen

Algemene werkzame elementen zijn niet alleen essentieel voor de specifieke doelgroep en context, maar zijn essentieel in alle interventies gericht op gedragsverandering. Verschillende werkzame elementen, geïdentificeerd in dit onderzoek, kunnen benoemd worden als algemeen werkzaam element. Voorbeelden zijn ‘autonomie en invloed van de doelgroep’ en ‘leeftijdsgenoten’ (tabel 7). Deze opvatting wordt onderbouwd door Michie et al (2011). Michie et al (2011) maakten een overzicht van 40 belangrijke factoren in interventies. Deze interventies waren niet specifiek gericht op sport en bewegen voor jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, maar zijn wel gericht op gedragsverandering (vb. stoppen met roken). Ondanks de verschillen in focus en doelgroep is er een overlap te zien tussen factoren in het overzicht van Michie et al (2011) en elementen in het overzicht binnen dit onderzoek. Werkzame elementen, die gevonden zijn in dit onderzoek, die gesteund worden door Michie et al (2011) zijn:

- Persoonlijke omgeving - autonomie en invloed van de doelgroep
- Persoonlijke omgeving - self-efficacy
- Sociale omgeving - leeftijdsgenoten
- Sociale omgeving - relatie trainer - jeugd
- Behouden - (taak)klimaat
- Behouden - tijd/doel conflict
- Behouden - verwachtingen
- Behouden - Motivatie
- Maatwerk - fysieke omgeving (Michie et al, 2011).

Daarnaast is het werkzame element ‘evalueren’ als essentieel geïdentificeerd uit de werkbladen van sport- en beweeginterventies. Meerdere interventie eigenaren geven aan dat evalueren essentieel is om het doel van de interventie te bereiken. Echter kunnen er vraagtekens worden gesteld of ‘evalueren’ een werkzaam element is om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies. Mogelijk is ‘evalueren’ een randvoorwaarde om een sport- en beweeginterventie succesvol te

laten zijn bij een doelgroep. Deze opvatting werd ondersteund door interventie eigenaren. Zo gaf een interventie eigenaar aan dat evalueren van belang is voor de interventie, maar niet voor de jeugd zelf. Dit is meer gericht op de achterkant en het functioneren van de interventie. Ook in persoonlijke overleggen met de LOT-werkgroep werd deze opvatting ondersteund. Zo gaf een professional van het CGL aan dat het onduidelijk is of evalueren daadwerkelijk een werkzaam element is, of dat dit gezien moet worden als een randvoorwaarde (persoonlijke communicatie, 28 november 2017).

Specifieke werkzame elementen

Naast algemene zijn er ook specifieke werkzame elementen geïdentificeerd om de specifieke doelgroep jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen. Voorbeelden van specifieke werkzame elementen zijn 'Ouderbetrokkenheid' en 'Kosten' (tabel 7). Een aantal van deze elementen zijn sterk afhankelijk van de leeftijdscategorie van de doelgroep. Deze afhankelijkheid werd bevestigd door de bevindingen van KYI (2017a). KYI (2017a) focust op de leeftijdscategorie 13-19 jaar. Veel werkzame elementen die gevonden werden binnen KYI (2017a) kwamen overeen met gevonden werkzame elementen binnen dit onderzoek. Echter vond KYI (2017a) ook werkzame elementen die niet toepasbaar waren voor de leeftijdscategorie 4-12 jaar, hetgeen werd bevestigd door interventie eigenaren. Het element 'autonomie en invloed van de doelgroep' is bijvoorbeeld belangrijker voor jeugd van 13-19 jaar, dan voor jeugd van 4-12 jaar. Voor jeugd van 13-19 jaar is autonomie een belangrijke motivatie, terwijl voor jongere kinderen plezier belangrijker is als motivatie. Daarnaast blijken strategieën om in te zetten op werkzame elementen verschillend bij verschillende leeftijdscategorieën. Zo is het bij het werkzame element 'autonomie en invloed van de doelgroep' bij een oudere leeftijdscategorie belangrijk om meer nadruk op de invloed te leggen. Jongere jeugd heeft hecht hier minder waarde aan.

Daarnaast bleek de context van de sport- en beweeginterventie een belangrijke rol te spelen in de identificering van (specifieke) werkzame elementen. De context bepaalt voor een groot deel op welke elementen ingespeeld moet worden om jeugd (4-12 jaar) te kunnen binden en behouden. Binnen dit onderzoek is daarom gekozen om specifiek te richten op interventies die plaatsvinden lage SES wijken, en de scholen die zich binnen deze wijken bevinden. De opvatting dat werkzame elementen sterk afhankelijk zijn van de context wordt gesteund door onderzoek van Kok, Vaandrager, Bal en Schuit (2012). Zij leggen niet alleen de nadruk op de werkzame elementen zelf, maar ook voor wie en onder welke omstandigheden werkzame elementen van toepassing zijn. Dit geeft aan dat er verschillen bestaan tussen werkzame

elementen in verschillende contexten. Hierbij wordt rekening gehouden met factoren zoals de plaats waar de interventie plaatsvindt (wijken/scholen), en de setting van de doelgroep (individueel/groep) (Kok, Vaandrager, Bal & Schuit, 2012). De opvatting dat context van de sport- en beweeginterventies belangrijk is wordt ook gesteund door Minary, Alla, Cambon, Kivits & Potvin (2018). Zij geven aan dat de context een set van unieke karakteristieken is, die de implementatie van interventies beïnvloeden. Wanneer ingespeeld wordt op deze karakteristieken kan dit de implementatie en de effectiviteit van de interventie beïnvloeden. Hierdoor bepaald de context niet alleen de setting van de interventie, maar ook de rol, interacties en de relaties binnen de interventie (Minary et al, 2018).

Combinatie/overlap

Naast de algemene- en specifieke werkzame elementen is opvallend dat een aantal werkzame elementen altijd in combinatie genoemd worden. Interventie eigenaren geven aan dat deze elementen elkaar overlappen en stimuleren. Een voorbeeld van zo'n combinatie van elementen is 'fysieke omgeving', 'toegankelijkheid' en 'type sport/aanbod'. Deze elementen blijken niet als losse elementen gezien te kunnen worden in praktijk. Ook bestaat er overlap tussen de werkzame elementen 'relatie trainer - jeugd' en '(taak)klimaat'. Interventie eigenaren geven aan dat het de taak is van de trainer om een positieve vertrouwensrelatie op te bouwen met de doelgroep. Hierbij moeten trainers de doelgroep op een positieve wijze stimuleren. Deze redenering heeft overlap met hoe het werkzame element '(taak)klimaat' wordt beschreven. De essentie van het werkzame element 'relatie trainer - jeugd', met overlappende redenering, wordt beaamd in het proefschrift van Herens (2016). Herens (2016) geeft aan dat plezier (zowel fysiek als emotioneel) en erkenning belangrijke factoren zijn om sport en bewegen te stimuleren onder kwetsbare doelgroepen. De reden hiervoor is dat plezier een belangrijke motivatie is om sport en bewegen te stimuleren. Ook blijkt support vanuit de trainer belangrijk te zijn dit gedrag te stimuleren (Herens, 2016).

4.3 Sterke punten en beperkingen

Op basis van dit onderzoek worden verschillende sterke punten en beperkingen geïdentificeerd. Allereerst geeft dit onderzoek een zo breed en betrouwbaar mogelijk beeld van werkzame elementen om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen. Dit was mogelijk omdat de resultaten van het onderzoek zijn gebaseerd op verschillende methodieken. Hierdoor zijn resultaten constant getoetst, aangevuld of gecorrigeerd. Echter een beperking hierbij was dat het literatuur gedeelte van het onderzoek gebaseerd was op een beperkte hoeveelheid literatuur. Op basis van tijdmanagement en om een breed beeld te krijgen werkzame elementen om de doelgroep te

binden en behouden bij sport en bewegen is gekozen om in het literatuurgedeelte alleen te focussen op reviews. Hierdoor is onbekend of andere literatuur nog nuttige informatie bevatte over werkzame elementen bij jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken.

Een sterk punt aan dit literatuuronderzoek is dat de geïncludeerde wetenschappelijke reviews beoordeeld zijn op kwaliteit. Hierbij werden twee wetenschappelijke reviews beoordeeld als hoge kwaliteit. Echter hier kan ook meteen een beperking worden geïdentificeerd, aangezien de andere twee wetenschappelijke reviews niet beoordeeld zijn door de Health Evidence Registry.

Een ander sterk punt van het onderzoek was de inclusie van de werkbladen van interventies. Deze werkbladen gaven inzicht in op welke elementen interventies inzetten en welke strategieën hierbij gebruikt worden. Dit maakte het mogelijk om een overzicht te maken van strategieën om in te zetten op werkzame elementen. Dit overzicht maakte de resultaten van dit onderzoek toepasbaar voor interventie eigenaren en praktijk professionals. Een beperking aan dit onderdeel van het onderzoek is dat de analyse van de werkbladen gedaan is door slechts één onderzoeker. Hierdoor werden bevindingen niet gecontroleerd. Dit zou de resultaten van de analyse beïnvloed kunnen hebben.

Ten slotte is een sterk punt van het onderzoek dat de bevindingen uit de literatuur en uit de werkbladen getoetst zijn bij interventie eigenaren. Hierdoor konden de bevindingen gecorrigeerd en aangevuld worden door kennis uit de praktijk. Dit was een sterk punt voor het onderzoek aangezien de resultaten van het onderzoek bedoeld zijn voor praktijk professionals. Kennis uit de daadwerkelijke praktijk is daarom van toegevoegde waarde. Deze opvatting wordt gesteund door Merkx (2012). Merkx (2012) geeft aan dat praktijkkennis die praktijk professionals bezitten een belangrijke bijdrage levert aan wetenschap kennis. Praktijk professionals hebben bijvoorbeeld specifieke praktijkkennis van de doelgroep in een wijk. Ook Wartna et al. (2012) bevestigen dat werkzame elementen idealiter gezien afgeleid zijn van zowel wetenschaps- en praktijkkennis.

Een beperking van de toetsing aan de praktijk is dat de bevindingen maar beperkt getoetst zijn onder praktijk professionals. Dit is gebeurd met behulp van telefonische interviews met individuele interventie eigenaren. Echter was het ook interessant geweest als interventie eigenaren en/of praktijk professionals met elkaar in gesprek waren gegaan in de vorm van een focusgroep. Hier was hier te weinig tijd voor binnen de gegeven tijd van het onderzoek.

4.4 Aanbevelingen

Een viertal aanbevelingen voor praktijk en vervolg onderzoek kunnen gedaan worden. De eerste aanbeveling is dat de praktijk gebruik moet maken van kennis over werkzame elementen in de toepassing, aanpassing en ontwikkeling van sport- en beweeginterventies. Bij waarborging van werkzame elementen in sport- en beweeginterventies hebben deze interventies een grotere kans om succesvol te zijn. Hierbij dienen de strategieën als toegepaste handvatten om de werkzame elementen in te zetten in de interventies. Door de inzet van werkzame elementen en strategieëen is het mogelijk om meer jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport en bewegen.

Een aanbeveling die overlapt met de toepassing van kennis over werkzame elementen is dat er verder onderzoek gedaan moet worden naar hoe de kennis over werkzame elementen verspreid kan worden onder praktijk professionals. Dit onderzoek identificeerde werkzame elementen en toegepaste strategieën om jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, te binden en te behouden bij sport- en beweeginterventies. Echter is er geen aandacht gegeven aan hoe deze kennis verspreid kan worden onder praktijk professionals. Mogelijkheden hoe de bevindingen verspreid kunnen worden is via een artikel op allesoversport.nl of een scholing voor interventie eigenaren.

Daarnaast is een aanbeveling voor verder onderzoek is om de geïdentificeerde werkzame elementen uitgebreider te toetsen aan de praktijk. In dit onderzoek zijn de resultaten alleen getoetst onder interventie eigenaren. Echter zijn de interventie eigenaren niet altijd de daadwerkelijke praktijk professionals die die sport- en beweeginterventies uitvoeren. De bevindingen van werkzame elementen en strategieëen onder de daadwerkelijke praktijk professionals zou van toegevoegde waarde zijn omdat het meer kennis op over werkzame elementen en strategieën in de praktijk oplevert. Dit maakt de resultaten betrouwbaarder en concreter. Dit uitgebreider toetsen kan gedaan worden in de vorm van een focusgroep met verschillende praktijk professional en/of interventie eigenaren. Deze vorm is van toegevoegde waarde omdat de professionals met elkaar in discussie kunnen gaan. Hierbij kan kennis uitgewisseld worden tussen professionals. Dit kan informatie opleveren die professionals individueel niet genoemd zouden hebben. Ook draagt deze vorm bij aan de verspreiding van kennis over werkzame elementen omdat meerdere professionals de focusgroep bijwonen. Dit vergroot de kans dat praktijk professionals en/of interventie eigenaren sport- en beweeginterventies toepassen of aanpassen waarbij de werkzame elementen gewaarborgd blijven.

Ten slotte is een aanbeveling voor verder onderzoek om het thema werkzame elementen uit te werken binnen andere doelgroepen. Deels wordt dit al gedaan door Kenniscentrum Sport aangezien er twee andere trajecten lopen, namelijk: werkzame elementen voor jeugd met overgewicht en werkzame elementen om jeugd (13-19 jaar) te binden en behouden bij sport en bewegen op internationaal niveau (KYI, 2017b). Omdat alle drie de trajecten gericht zijn op jeugd, maar op een andere doelgroep binnen de doelgroep jeugd, is het mogelijk om algemene werkzame elementen om jeugd te binden en te behouden bij sport en bewegen te identificeren, en specifieke werkzame elementen voor verschillende doelgroepen. Door werkzame elementen te onderzoeken bij verschillende doelgroepen kan deze kennis uitgebreid worden.

5. Conclusie

Praktijk professionals worden ondersteund in het toepassen en aanpassen van erkende sport- en beweeginterventies voor jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken, door de identificatie van werkzame elementen. Vijf categorieën en twintig onderliggende werkzame elementen werden geïdentificeerd om de specifieke doelgroep te binden en te behouden bij sport en bewegen. Voorbeelden van categorieën zijn ‘persoonlijke omgeving’, ‘sociale omgeving’ en ‘behouden’. Voorbeelden van werkzame elementen zijn ‘(taak)klimaat’, ‘motivatie’, ‘toegankelijkheid’ en ‘fysieke omgeving’.

Interventie eigenaren identificeerden werkzame elementen die onder de categorieën ‘sociale omgeving’ en ‘maatwerk’ hingen als meest essentieel om de doelgroep te binden en te behouden. Binnen deze categorieën werden elementen als ‘relatie trainer - jeugd’, ‘fysieke omgeving’, ‘toegankelijkheid’ en ‘type sport/aanbod’ genoemd. Ook gaven interventie eigenaren aan wat de meest effectieve strategieën zijn om op werkzame elementen in te zetten. Een voorbeeld van een strategie voor het werkzame element ‘relatie trainer - jeugd’ was ‘bouw een vertrouwensrelatie op met de doelgroep, deze relatie moet gebaseerd zijn op affiniteit en begrip voor de doelgroep’.

Opvallend is dat er onderscheid gemaakt kan worden tussen algemene- en specifieke werkzame elementen. Elementen zoals ‘autonomie en invloed van de doelgroep’ en ‘self-efficacy’ bleken essentieel voor alle interventies gericht op gedragsverandering. Andere werkzame elementen zoals ‘ouderbetrokkenheid’ en ‘kosten’ zijn essentieel bij de specifieke doelgroep en context. Ook opvallend was dat verschillende werkzame elementen door interventie eigenaren altijd in combinatie genoemd werden. Deze bevindingen dragen bij aan het ondersteunen van praktijk professionals in het toepassen en aanpassen van erkende sport- en beweeginterventies voor jeugd (4-12 jaar), woonachtig in lage SES wijken.

Referenties

Beck, R. & Dijk, D. (2017). Factsheet jeugd-armoede-sport. Op 27 september 2017 ontleend van het Kenniscentrum Sport, aan https://www.allesoversport.nl/artikel/factsheet-jeugd-armoede-sport/

Boonstra, N., & Hermens, N. (2011). De maatschappelijke waarde van sport: een literatuurreview naar de inverdieneffecten van sport. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Bruel, M., & Colsen, C. (1998). *De geluksfabriek: over binden en boeien van mensen in organisaties*. Scriptum Books.

Busch, M.C.M., & van der Lucht, F. (2012). Effecten van preventieve interventies: zijn er verschillen tussen mensen met een lage en een hoge sociaal- economische status? RIVM.

Carter, S., & Henderson, L. (2005). Handbook of health research methods: investigation, measurement and analysis Approaches to qualitative data collection in social science. Berkshire: Open University Press.

Carter, S., & Henderson, L. (2005). Handbook of health research methods: investigation, measurement and analysis Approaches to qualitative data collection in social science. Berkshire: Open University Press.

Centraal Bureau voor Statistiek (CBS). (2017). Meer huishoudens langdurig onder lage-inkomensgrens in 2015. Op 27 september 2017 ontleend aan https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/06/meer-huishoudens-langdurig-onder-lage-inkomensgrens-in-2015

Centraal Bureau voor Statistiek (CBS). (2018). Langdurige armoede verder toegenomen in 2016. Op 27 september 2017 ontleend aan https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/03/langdurige-armoede-verder-toegenomen-in-2016

Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2007). Designing and conducting mixed methods research.

De Been, M., Duijnhoven, T. (2017). Pharos: Gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen. Wat maakt het verschil?

De Vries, S.I. de, Bakker, I., Overbeek, K. van, Boer, N.D. & M. Hopman-Rock. Kinderen in prioriteitswijken: lichamelijke (in)activiteit en overgewicht. Leiden, TNO Kwaliteit van leven, 2005, TNO-rapport, KvL\B&G\2005.197.

Herens, M. C. (2016). *Promoting physical activity in socially vulnerable groups* (Doctoral dissertation, Wageningen University).

Hoogendoorn, M. P., & de Hollander, E. L. (2017). Belemmeringen en drijfveren voor sport en bewegen bij ondervertegenwoordigde groepen. RIVM.

Jurg, M.E., Kremers, S.P.J., Dijkman, M.A.M., Bleeker, S.A., Van der Wal, M.F., De Meij, J.S.B. (2005). Van Interventiemodel naar praktijk: het project JUMP-in, kinderen bewegen. Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen, 83(4), 220-227.

Keep Youngsters Involved (KYI). (2017a). Good Practice Statements KCsport.

Keep Youngsters Involved (KYI). (2017b). Keep Youngsters Involved. Op 16 oktober 2017 ontleend van Kenniscentrum Sport, aan https://www.kenniscentrumsport.nl/en/international/keep-youngsters-involved/

Kenniscentrum sport. (2017). Interventiedatabase: JUMP-in. Op 27 september 2017 ontleend aan https://www.kenniscentrumsport.nl/sportinterventies-en-beweeginterventies/interventie/jump-in/

Kok, M. O., Vaandrager, L., Bal, P., & Schuit, J. (2012). Practitioner opinions on health promotion interventions that work: Opening the 'black box' of a linear evidence-based approach. *Soc Sci Med, In Press.*

Leone, S., van der Werff, K., & van der Poel, A. (2016). E-Mental Health voor depressiepreventie. Utrecht: Trimbos instituut.

Merkx, F. (2012). *Samenwerken aan werkzame kennis: Methoden en technieken voor kenniscocreatie.* Den Haag: Rathenau Instituut.

Michie, S., Ashford, S., Sniehotta, F. F., Dombrowski, S. U., Bishop, A., & French, D. P. (2011). A refined taxonomy of behaviour change techniques to help people change their physical activity and healthy eating behaviours: the CALO-RE taxonomy. *Psychology & health*, *26*(11), 1479-1498.

Minary, L., Alla, F., Cambon, L., Kivits, J., & Potvin, L. (2018). Addressing complexity in population health intervention research: the context/intervention interface. *J Epidemiol Community Health*, jech-2017.

Nederlandse encyclopedie (2017). Op 28 september 2017 ontleend aan http://www.encyclo.nl/begrip/behoud

Pharos. (2017). Over Pharos. Op 27 september 2017 ontleend van Pharos, aan www.pharos.nl/nl/over-pharos/over-pharos.

Reijgersberg, N., & Poel, H. van der (2014). Sportdeelname van kinderen in armoede: verkenning van de literatuur en interviews over het thema sportdeelname van kinderen in armoede. Utrecht: Mulier Instituut.

Shavers, V. L. (2007). Measurement of socioeconomic status in health disparities research. *Journal of the national medical association*, *99*(9), 1013.

Soede, A., S. Hof, J.M. Wildeboer Schut & C. Vrooman. (2013). Armoede volgens de budgetbenadering. Armoedesignalement 2013. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.

van Brussel. (2009). Ik wil een interventie laten erkennen, wat moet ik daarvoor doen? Op 25 oktober 2017 ontleend van het Kenniscentrum Sport, aan https://www.allesoversport.nl/artikel/ik-wil-een-interventie-laten-erkennen-wat-moet-ik-daarvoor-doen/

van Tankeren, N., Kok, M., & Blokdijk, L. (2009). Samenwerking GGD'en en thema-instituten rond leefstijlinterventies: verkenning van GGD perspectief: Bijlage bij het RIVM Rapport 255001001 'Leefstijlinterventies in Nederland'. *RIVM briefrapport 255001010, CGL-rapportage 09-3*.

Vrooman, J.C., Hoff, S., Otten, F., & Bos, W. (2014). Armoedesignalement 2014. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Wartna J, Vaandrager L, Wagemakers A, Koelen M. (2012). Er is geen enkel werkzaam principe dat altijd werkt. Een eerste verkenning naar het begrip ‘werkzame principes’. Wageningen: Leerstoelgroep Gezondheid en Maatschappij, Departement Maatschappijwetenschappen, Wageningen University.

ZonMw. (2017). Sportimpuls Jeugd in lage inkomensbuurten 2016. Op 27 september 2017 ontleend
Aan
https://www.zonmw.nl/fileadmin/zonmw/documenten/Sport_en_Bewegen/Factsheet_JILIB_2016.pdf

Cleland, C. L., Tully, M. A., Kee, F., & Cupples, M. E. (2012). The effectiveness of physical activity interventions in socio-economically disadvantaged communities: a systematic review. *Preventive medicine*, *54*(6), 371-380.

Cui, Z., Seburg, E. M., Sherwood, N. E., Faith, M. S., & Ward, D. S. (2015). Recruitment and retention in obesity prevention and treatment trials targeting minority or low-income children: a review of the clinical trials registration database. *Trials*, *16*(1), 564.

Kader, M., Sundblom, E., & Elinder, L. S. (2015). Effectiveness of universal parental support interventions addressing children's dietary habits, physical activity and bodyweight: A systematic review. *Preventive medicine*, *77*, 52-67.

Sawka, K. J., McCormack, G. R., Nettel-Aguirre, A., Hawe, P., & Doyle-Baker, P. K. (2013). Friendship networks and physical activity and sedentary behavior among youth: a systematized review. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, *10*(1), 130.

Appendix A Bronnen werkzame elementen + codeboom analyse

Werkzaam element	Sub-factor	Top-down bron	Bottom-up vanuit werkbladen
Autonomie en invloed van de doelgroep		KYI: KYI (2017a)	
Self-efficacy		KYI: KYI (2017a) Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	
Sociale omgeving		KYI: KYI (2017a)	
	Ouderbetrokkenheid	LIT: Kader, Sundblom & Schäfer Elinder. (2015). Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). KYI: KYI (2017a)	
	Leeftijdsgenoten	LIT: Sawka, McCormack, Nettel-Aguirre, Hawe & Doyle-Baker. (2013). Cleland, Tully, Kee & Cupples. (2012). KYI: KYI (2017a)	
	Relatie trainer / jeugd	LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). KYI: KYI (2017a)	
Behouden		LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015).	

	(Taak)klimaat	LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). KYI: KYI (2017a) Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	
	Tijd / doel conflict	LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). KYI: KYI (2017a) Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	
	Kosten	LIT: Cleland, Tully, Kee & Cupples. (2012). Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). KYI	
	Verwachtingen	LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). KYI: KYI (2017a) Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	
	Waarden	KYI: KYI (2017a)	
	Doorstromen	Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	WERK
	Motivatie	LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). Cleland, Tully, Kee & Cupples. (2012).	
Maatwerk		Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	

	Beleid	KYI: KYI (2017a)	
	Fysieke omgeving	LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). Cleland, Tully, Kee & Cupples. (2012). Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	WERK
	Toegankelijkheid	LIT: Cleland, Tully, Kee & Cupples. (2012). Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). KYI: KYI (2017a) Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	
	Type sport / aanbod	LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). Cleland, Tully, Kee & Cupples. (2012). KYI: KYI (2017a) Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	
	Trainers	LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015). Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	
	Integrale aanpak	LIT: Cleland, Tully, Kee & Cupples. (2012). Pharos: de Been & Duijnhoven (2017)	WERK

Werven		LIT: Cui, Seburg, Sherwood, Faith & Ward. (2015).	WERK
Evalueren			WERK

Appendix B Volledig overzicht interventies

Overzicht interventies voor jeugd met lage SES

Naam interventie	Erkenningsniveau (aantal keer aangevraagd)	Beschrijving (Doelgroep en doel)
B-Fit	Eerste aanwijzingen voor effectiviteit (12)	**Doelgroep:** Jeugd in de leeftijd van 2 tot en met 15 jaar. **Doel**: Een programma van minimaal 2 jaar om overgewicht voorkomen en te stabiliseren. Het B-Fit programma wordt op de eigen locatie van de peuterspeelzaal, kinderdagverblijf, basisschool of voortgezet onderwijsschool uitgevoerd (in verdere toelichting omschreven als 'school). Om de tijdsinvestering voor leerkrachten zo laag mogelijk te houden, wordt er een B-Fit coach ingezet op school.
Sportkanjerclub	Goed beschreven (6)	**Doelgroep**: Kinderen in de leeftijd 4 tot 12 jaar met een gedrags- en/of ontwikkelingsprobleem of stoornis. **Doel**: Kinderen met een gedrags- en/of ontwikkelingsprobleem, die moeite hebben om lid te zijn en/of te blijven van een sportvereniging, ontwikkelen hun sociale en motorische vaardigheden door lessen te volgen bij de Sportkanjerclub. Zo wordt het makkelijker aan te sluiten op regulier sportaanbod.
Futsal Chabbab	Goed beschreven	**Doelgroep**: Jongens en meisjes tussen de 9 en 16 jaar die wonen in wijken waar de schooluitval hoog is en er veel overlast op straat wordt ervaren. De interventie richt op jongeren die doorgaans in de 'straatcultuur' betrokken zijn of zich daartoe aangetrokken voelen. **Doel**: Met voetbaltraining (zaalvoetbal) en coaching worden jongeren bereikt die vaak op straat te vinden zijn. In deze interventie bouwt de trainer/coach een vertrouwensrelatie met de jongeren om hen vervolgens

		op hun gedrag te kunnen coachen. De korte lijnen met de trainer/coach leiden ertoe dat jongeren beter aanspreekbaar zijn op houding en gedrag en dat overlast gevend gedrag afneemt.
JUMP-in	Goed onderbouwd	**Doelgroep**: Basisschoolkinderen (4-12 jaar oud) in achterstandswijken, met specifieke aandacht voor inactieve kinderen, kinderen met overgewicht, kinderen met een achterstand in hun motorische ontwikkeling of andere beperkingen in de beweegcontext. **Doel**: JUMP-in bestaat uit zes programmaonderdelen: een leerlingvolgsysteem, schoolsportclubs, oefeningen in de klas, werkboekjes “Bewegen doe je ZO”, voorlichting aan ouders en Club extra / Motorische Remedial Teaching. Om JUMP-in op te nemen in de dagelijkse praktijk wordt een structurele samenwerking gecreëerd tussen stadsdelen, basisscholen, jeugdgezondheidszorg, welzijnsorganisaties, onderwijsbegeleidingsdiensten en lokale sportverenigingen.
Dutch Career Cup	Goed beschreven	**Doelgroep**: Jongeren met een Participatiewetuitkering tussen 16 en 25 jaar. Het gaat om jongvolwassenen die te maken krijgen met een doorgaans meervoudige problematiek waardoor ze een (grote) afstand tot de arbeidsmarkt hebben. **Doel**: Gedurende de periode van negen maanden worden maximaal dertig deelnemers via een zorgvuldig opgebouwde methodiek van sport- en arbeidsgerelateerde activiteiten bij de sportclub zowel fysiek- als mentaal klaar gestoomd voor een baan. Het programma wordt begeleid door de Maatschappelijke Sportcoach, de jobcoach en de sportpsycholoog van Stichting Life Goals.
Sport-it in de wijk	Goed beschreven (1)	**Doelgroep**: Kwetsbare jongeren van 12 tot en met 23 jaar die dreigen de verbinding met de maatschappij te verliezen. Het gaat om jongeren (jongens en meisjes) die problemen ondervinden op meerdere leefgebieden,

		zoals huis en gezin, financiën, opleiding, sociaal netwerk en werk. **Doel**: Een jaar lang sporten de jongeren één keer per week twee uur bij Sport-it in de Wijk. Daar leren de jongeren competenties die ze ook nodig hebben om actief deel te kunnen nemen aan de maatschappij. Sport-it in de Wijk legt de verbinding tussen jongeren, wijkprofessionals en sportorganisaties en stimuleert een dynamisch samenwerkingsverband op wijkniveau wat de jongeren ondersteunt, activeert, opvangt en doorverwijst.
Maki	Goed beschreven (2)	**Doelgroep**: Maki speelt in op het beweeg- en eetpatroon van onderbouwleerlingen in het VMBO (12 tot 15 jaar). De focus ligt op leerlingen die inactief zijn. Maki is ontwikkeld voor het VMBO, maar kan worden uitgevoerd op brede scholengemeenschappen. **Doel**: Meer leerlingen in het VMBO zijn fysiek actiever: • op korte termijn door deelname aan extra aanbod sport en bewegen op school • op lange termijn door structurele sportdeelname bij sportvereniging of andere sportaanbieder • Leerlingen drinken meer water • Leerlingen eten meer groente en fruit
Sport Zorgt	Goed beschreven	**Doelgroep**: jongeren (8 – 21 jaar) uit speciaal onderwijs en jeugdhulpverlening. Deze jongeren kunnen vaak niet ‘normaal’ meekomen in het aanbod van clubs. Speciale aandacht is er voor jongeren met agressie- of sociale weerbaarheidsproblemen. Jongeren die in een justitieel traject zitten, vallen buiten de doelgroep. **Doel**: Sport heeft belangrijke vormende waarden in zich, en deze zijn niet alleen belangrijk voor kwetsbare jongeren. De interventie is daarom niet alleen gericht op de primaire doelgroep. Voor iedere jongere in de wijk zitten er pedagogische thema’s in deze sporten. Deze jongeren worden bereikt via een wijksportuur.

Vechtsport voor iedereen	Goed beschreven (2)	**Doelgroep**: Alle jongeren van 6 – 23 jaar woonachtig in de omgeving (buurt/ wijk) van de vechtsportclub.Op basis van een buurtscan en/of behoeften in de wijk kan het accent komen te liggen op een bepaalde doelgroep binnen deze groep jongeren (bijvoorbeeld in leeftijd, sekse, etniciteit, sociaaleconomische status, etc.). **Doel**: Vechtsporten voor iedereen is de sportparticipatie interventie van het NIVM. Met deze interventie wordt een impuls gegeven aan de sportdeelname van jongeren van 6 tot 23 jaar door lokale vechtsportclubs. Het hoofddoel van de interventie is dat 20% meer jongeren uit de wijk vechtsport beoefenen bij de club in een periode van 2 jaren. Ook wordt er gewerkt aan het creëren van de juiste randvoorwaarden bij de club
Schooljudo.nl	Goed onderbouwd (1)	**Doelgroep**: basisschoolkinderen van 4 t/m 12 jaar. Kinderen van allochtone afkomst en kinderen met een lage SES. **Doel**: Schooljudo levert een bijdrage aan de sociaal/mentale en fysieke ontwikkeling van een kind.
DOiT (Dutch Obesity Intervention in Teenagers)	Goed onderbouwd	**Doelgroep**: leerlingen in het eerste en tweede leerjaar van alle niveaus van de Nederlandse VMBO-scholen. Vooral jongeren met een lage sociaal economische achtergrond hebben minder goede eetgewoontes en bewegen minder dan jongeren met een hoge sociaal economische achtergrond (Hanson & Chen, 2007). Mede gezien het feit dat niet-westerse allochtone leerlingen de hoogste prevalentie van overgewicht hebben en vaker naar het VMBO onderwijs gaan (2010b) is het een logische stap om juist bij deze doelgroep te interveniëren. **Doel**: gericht op het verlagen van overgewicht bij vmbo-leerlingen. *DOiT* beoogt deze doelstelling te behalen door het aanzetten van een blijvende positieve gedragsverandering gericht op gezonde voeding en voldoende bewegen.

De Krajicek-Sportclub op de Playground	Goed beschreven (2)	**Doelgroep**: meiden en jongens uit achterstandswijken tussen de 4 en 24 jaar. **Doel**:de inmiddels 106 playgrounds van de RKF liggen in achterstandswijken van grote steden in Nederland. Daar is de gemiddelde sportparticipatie van jongeren flink lager dan het landelijke gemiddelde. Het is de missie van de RKF om hier wat aan te doen. Dit doen we door te zorgen voor sociaal-veilige plekken om te sporten in de openbare ruimte in deze wijken: dat zijn de playgrounds. .

Overzicht interventies die doortontwikkeld/aangevraagd zijn voor jeugd lage SES

Naam interventie	Erkenningsniveau (aantal keer aangevraagd)	Beschrijving (Doelgroep en doel)
Beweeg Wijs	Goed onderbouwd (1)	**Doelgroep**: alle kinderen t/m 12 jaar: kinderen op de kinderopvang, het reguliere en speciale basisonderwijs en de naschoolse opvang. **Doel**: Aan het spelen gedurende de schooldag wordt een kwaliteitsimpuls gegeven door gebruik te maken van de speelpleinmethode. De speelpleinmethode is gericht op het creëren van een plek waar elk kind zich veilig voelt om te spelen. Door het brede bereik richt ***Beweeg Wijs*** zich ook op ouders, schoolpersoneel, de buurt en sportverenigingen. Beweeg Wijs heeft een integrale aanpak door middel van samenwerking in een school beweegteam. Iedereen rondom een kind maakt deel uit van het beweegteam.
Beweegdiploma	Goed beschreven (3)	**Doelgroep:** Kinderen 2 t/m 3 jaar & kinderen 4 t/m 6 jaar.

		Doel: Ontwikkelen van de motorische, de sociale en de cognitieve ontwikkeling van het jonge kind. Een goed motorisch fundament is van sterke invloed op de fysieke en mentale gesteldheid. Het kind zal beter kunnen vallen en opstaan zonder iets te breken. Het kind leert makkelijker fietsen, evenwicht houden, maar ook afstanden inschatten, het verbetert het aanpassingsvermogen in drukke omgeving of bij obstakels, etc. Het is dan ook belangrijk om hierop in te spelen. Daarnaast is bewegen voor het jonge kind van groot belang om overgewicht tegen te gaan. Zodra het kind goed kan lopen zijn speelse manieren van bewegen noodzakelijk.
Beweegkriebels	Goed onderbouwd (4)	**Doelgroep**: Met *Beweegkriebels* worden baby's, dreumesen en peuters uitgedaagd om te spelen en te bewegen. De werkwijze van Beweegkriebels kan worden toegepast binnen organisaties waar kinderen van 0 tot 4 jaar komen. **Doel**: Beweegkriebels richt zich op de mogelijkheid om spelenderwijs ***b***eweeg activiteiten te integreren in de dagelijkse structuur voor peuters. Bewust bewegen met baby's, dreumesen en peuters vraagt bijzondere vaardigheden zoals; creativiteit, begeleiding en spelinzicht. Beweegkriebels gaat in op het ontwikkelen van deze vaardigheden.
City Streetball	Goed beschreven (3)	**Doelgroep**: jongeren tussen de 7 en 18 jaar. **Doel**: City Streetball verplaatst de basketballsport vanuit de vier muren van de zaal naar de openbare ruimte en biedt daarmee jongeren de kans te sporten in zijn of haar buurt. Hiermee komen jongeren

		structureel in beweging door middel van laagdrempelig streetballaanbod op bestaande basketballpleintjes in de wijk. Daarnaast biedt City Streetball een alternatief voor jongeren die dreigen uit te stromen bij de reguliere verenigingssport.
Cool 2B Fit	Goed onderbouwd (2)	**Doelgroep:** De interventie richt zich op kinderen in de basisschoolleeftijd van 8 tot en met 13 jaar met overgewicht of obesitas, waarbij de oorzaak een inactieve leefstijl en een ongezond voedingspatroon is. **Doel:** Het doel van deze interventie is dat deze kinderen een gezond(er) gewicht krijgen. Cool 2 Fit richt zich hierbij op drie pijlers: bewegen, voeding en eigenwaarde.
Freerunnen	Goed beschreven (3)	**Doelgroep:** jongeren in de leeftijd van 10-18 jaar zowel meisjes als jongens.Het aanbod slaat goed aan bij die groep jongeren die veel op straat te vinden is. **Doel**: Met materialen die in de gymzaal aanwezig zijn worden obstakels (uitdagingen) gemaakt. De jongeren kiezen daarna hun eigen manier om over het obstakel heen te gaan. In het aanbod *Freerunnen* staat centraal ‘respect voor elkaars kunnen’. Hier gaat het dus over het onderlinge respect die de jongeren voor elkaar hebben.
Respons	Goed beschreven (3)	**Doelgroep**: alle leerlingen in de onderwijssetting, in de leeftijd van 9 t/m 22 jaar. **Doel**: de interventie is ontwikkeld om gedragsproblemen op school aan te pakken. Hierbij kan gedacht worden aan problemen als pesten, agressief gedrag en onveiligheid op school. De basis van Respons wordt gevormd door een op vechtsport gebaseerde

		pedagogische methode. Deze komt terug in een serie lessenreeksen voor het primair-, voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs.
Scholencompetitie Zaalvoetbal voortgezet onderwijs	Goed beschreven (3)	**Doelgroep:** alle scholieren binnen het VO; jongens en meisjes van 12 tot 18 jaar. **Doel:** VO leerlingen structureel meer laten sporten. De sportdeelname van jeugd van 12 – 17 jaar blijft achter bij het landelijk gemiddelde. Onder allochtone jongeren en leerlingen van het VMBO is deze deelname nog lager. Bovendien is de sportuitval onder jongeren vanaf 12 jaar groot. Dit is jammer, omdat jongeren die tijdens de adolescentie sporten en bewegen, dit vaak tot op latere leeftijd blijven doen (NOC*NSF, 2011). Inactieve jongeren profiteren niet van de positieve effecten die sporten en bewegen kunnen hebben op de fysieke, psychische en sociale gezondheid.
Schoolactieve verenigingen	Goed beschreven (1)	**Doelgroep**: schoolgaande jeugd (jongeren in de leeftijd 6-18 jaar) **Doel**: Kinderen structureel meer laten bewegen door passend sportaanbod. Om de jongeren kennis te laten maken met de sport gebruikt de interventie een gefaseerde aanpak.
Schoolsportvereniging	Goed beschreven (2)	**Doelgroep**: De schoolsportvereniging is gericht op kinderen uit wijken waar geen (of nauwelijks) sportverenigingen zijn gevestigd en de sportparticipatie laag is. Het concept richt zich op kinderen uit de basisschoolleeftijd. **Doel**: Met het concept de Schoolsportvereniging werken scholen en sportverenigingen samen om het sportaanbod dichter bij de woon- en leefomgeving van de

		kinderen te brengen met als ultiem doel structureel en duurzaam sporten middels een lidmaatschap bij een sportvereniging.
Sport Zorgt	Goed beschreven (1)	**Doelgroep**: de doelgroep bestaat uit jongeren (8 – 21 jaar) uit speciaal onderwijs en jeugdhulpverlening. Deze jongeren kunnen vaak niet 'normaal' meekomen in het aanbod van clubs. Speciale aandacht is er voor jongeren met agressie- of sociale weerbaarheidsproblemen. De doelgroep wordt geselecteerd met een beslissingsboom. Jongeren die in een justitieel traject zitten, vallen buiten de doelgroep. **Doel**: Sport Zorgt creëert voor deze groep sportaanbod waardoor ze met de juiste begeleiding van specifiek geschoolde vechtsportdocenten deel kunnen nemen aan sportactiviteiten. Ook begeleiden ze sporters bij persoonlijke ontwikkeling. Verschillende pedagogische thema's komen aan bod tijdens (verantwoorde) vechtsport beoefening. Sport Zorgt draagt bij aan een positieve gedragsverandering van jongeren binnen de thema's weerbaarheid en agressieregulatie.
Judo op school	Goed beschreven (1)	**Doelgroep**: 'Basisschoolleerlingen in de leeftijd van vier tot twaalf jaar' **Doel**: Judo op school is een lessenreeks voor, bij de Judo Bond Nederland (JBN) aangesloten, judo-, jiujitsu- en aikidoaanbieders. Judo op school heeft als doel basisschoolleerlingen judo, jiujitsu en/of aikido te laten ervaren en hen enthousiast te maken voor de judosport zodat zij doorstromen naar de lokale aanbieder en zo structureel blijven bewegen.
Zaalvoetbalacademie	Goed beschreven (1)	**Doelgroep**: *De zaalvoetbalacademie is bedoeld voor jongeren in de leeftijd van 12-18*

		jaar die niet of te weinig bewegen. Het gaat hier om jongeren die nog nooit hebben gevoetbald of gestopt zijn met voetballen. **Doel**: Het primaire doel van deze interventie is jongeren die te weinig aan sport doen te activeren door deelname aan de zaalvoetbalacademie, en om op deze manier bewegingsarmoede onder de doelgroep te helpen tegen te gaan, leidend naar een structureel lidmaatschap van een zaalvoetbalvereniging als regulier lid.

Appendix C Inzet interventies op verschillende elementen

Werkzaam element	Sub-factor	Schooljudo.nl	JUMP-in	Vechtsport voor iedereen	Futsal Chebbab	Basketball's cool	Streethockey
Autonomie en invloed van de doelgroep			X	X	X	X	X
Self-efficacy		X	X	X	X		
Sociale omgeving							
	Ouderbetrokkenheid	X	X	X	X	X	
	Leeftijdsgenoten	X		X	X		
	Trainers	X		X	X		X
Behouden							
	(Taak)klimaat	X			X	X	
	Tijd / doel conflict	X		X	X	X	X
	Kosten	X	X	X		X	
	Verwachtingen	X		X	X	X	
	Waarden	X			X	X	
	Doorstromen	X	X	X		X	
	Motivatie	X		X	X	X	X

Maatwerk							
	Beleid		X			X	
	Fysieke omgeving	X	X			X	X
	Toegankelijkheid	X	X	X	X	X	
	Type sport / aanbod	X	X	X	X	X	X
	Trainers	X	X	X	X	X	X
	Integrale aanpak		X	X	X		
	Culturele verschillen			X			X
Werven		X		X	X	X	X
Samenwerken verschillende disciplines		X	X	X	X	X	X